

Masteroppgave

”Hvordan posisjoneres barnet i barnemedieforskning som retter oppmerksomheten mot medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre?”

En kvalitativ innholdsanalyse

Av

Solveig Morten Buraas

Masteroppgave i helse- og sosialfaglig arbeid med

barn, unge og deres familier

Avdeling for pedagogikk og sosialfag

Høgskolen i Lillehammer

Våren 2015

Høgskolen
i Lillehammer

Lillehammer University College • hil.no

Forord

Jeg er ved veis ende. For meg har dette prosjektet på lik linje med mange av mine andre prosjekter hatt større fokus på prosess enn mål. Også denne gangen kom ikke målet tydelig frem før prosjektet nærmet seg slutten. Det viktigste jeg sitter igjen med etter dette studiet og sluttarbeidet med denne oppgava er både et høyere faglig nivå og en generell høyere studiekompetanse. En økt kompetanse som jeg allerede har dratt nytte av ute i arbeidshverdagen min. Arbeidet med denne oppgava har gitt en ekstra bonus ved at jeg har kunnet fordype meg i et tema jeg synes er spesielt interessant.

Jeg har hatt mange gode og uunnværlige støttespillere underveis som jeg vil bruke denne anledningen til å trekke frem. Først og fremst en takk til arbeidsgiver som har lagt til rette for en flerårig videreutdanning og muligheten til å gjennomføre et masterstudie og ikke minst kunne fullføre med denne oppgava. En stor takk til mine nærmeste kollegaer, med Mari i spissen for å holde fortet i mitt fravær. Uten deres velvillighet og stå på vilje ville ikke dette prosjektet vært gjennomførbart.

Takk til veileder for nyttige innspill og diskusjoner underveis og for å inspirere meg til å ta ut litt ekstra. Takk til Hilde og de andre ansatte ved biblioteket på Hil for god hjelp og service. En stor takk til Vibeke for innspill og inspirasjon underveis og ikke minst støtte når det var vanskelig for meg å se at jeg skulle komme i mål. Takk til Lene for hjelp til korrekturlesning. Takk til Guro for mange fine ski- og treningsturer som har gitt gode avbrekk i en ellers stillesittende studiehverdag. Jeg gleder meg til mange flere turer sammen med deg.

Den største takken går til min kjære mann og gutta våre. Dere har vært utrolig tålmodige, og bevist at mor ikke er uunnværlig. Nå begynner en ny tidsregning med gjennomføring av drømmer og planer vi har lagt de siste årene.

Solveig Morten Buraas

Lillehammer 13.05.15

Sammendrag

Tema i denne oppgaven er medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. Et tema som er av allmenn interesse, men vanskelig tilgjengelig sett fra et vitenskapelig ståsted. Medieforskning generelt og barnemedieforskning spesielt er to relativt store forskningsfelt som har lange historiske tradisjoner. Det spesifikke temaet i denne oppgaven beveger seg innenfor et område av medieforskningen som har vært lite utforsket, familien. En forklaring på det kan være at vi i vår vestlige kultur defineres familien som en privat arena hvor vi setter tydelige grenser for hvor nært vi slipper uvedkommende, med fare for at de skal bryte *privatlivets fred*.

Formålet med oppgava er å undersøke hvordan barnets stemme kommer frem i barnemedieforskning. Med utgangspunkt i oppgavas problemstilling: «Hvordan posisjoneres barnet i barnemedieforskning som retter oppmerksomheten mot medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre?» har jeg gjennomført en kvalitativ innholdsanalyse av et utvalg artikler som bygger på studier gjennomført av nordiske forskere i tidsperioden etter den digitale vendinga. Jeg har ved hjelp av en analyseguide gjennomgått og samlet inn data fra et utvalg på seks artikler. I kategoriseringsarbeidet har jeg benyttet en matrise.

For å ivareta forskningens ulike nivåer har jeg delt opp problemstillinga i tre forskningsspørsmål. Det ene ser på hvordan barnet posisjoneres ut i fra forskerens perspektiv på barnet, det andre i studiets design og det tredje i studiets resultater og konklusjoner. Oppgaven viser at det ikke er et entydig svar på hvordan barn posisjoneres og på den måten hvordan barnets stemme kommer frem. Innholdsanalysen viser at barneperspektivet har stort fokus, men at det er mangel på at både barneperspektiv og foreldreperspektiv ivaretas selv om studiene omhandler relasjonen mellom barn og foreldre. Videre viser analysen at både antallet informanter og valg av intervjusted har betydning for hvordan barnets stemme kommer frem i en undersøkelse. Innholdsanalysen viser at de studiene som har et gjennomgående perspektiv på barnet også gir barnet en sterk posisjon i sin konklusjon.

Innhold

1. INNLEDNING	1
1.1 Presentasjon av tema	2
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål	3
1.3 Avgrensninger	4
1.3.1 Barnemedieforskning i de nordiske landene	4
1.3.2 Medieteknologier	5
1.3.3 Den digitale vendinga	6
1.3.4 Artikkelformatet	6
1.4 Oppgavens oppbygning	7
2. BEGREPSFORSTÅELSE OG TEORI	8
2.1 Begrepsgrunnlaget	9
2.1.1 Medier og medieteknologi	9
2.1.2 Familie og familierelasjoner	11
2.2 Medieforskningens historie, utvikling og tradisjoner	14
2.2.1 Effektforskning	15
2.2.2 Brukerstudier	17
2.2.3 Kulturstudier	18
2.2.4 Resepsjonsstudier	19
2.2.5 Medieetnografi	20
2.2.6 Barn som co-forskere	21
2.3 Ulike perspektiver innen forskning på barn og medier	22
2.3.1 Barnet posisjon og barneperspektivet	22
2.3.2 Å ta utgangspunkt i teoretiske perspektiver i forskning på barn	24
2.3.3 Oppsummering av kapitlet	28
3. METODE	29
3.1 Valg av kvalitativ innholdsanalyse som metode	29

3.2 Datainnsamlingen	30
3.2.1 Formålet med datainnsamlingen.....	31
3.2.2. Å finne tekster og gjøre et utvalg	32
3.2.3 Presentasjon av de utvalgte artiklene.....	32
3.3 Gjennomføringen av datainnsamlingen.....	34
3.3.1 Kildekritisk og kontekstuelle vurderinger	34
3.3.2 Utvelgelse og registrering av relevant innhold.....	36
3.3.3 Kategorisering	37
3.4 Analyse	38
3.5 Evaluering av eget prosjekt	39
3.6 Oppsummering av kapitlet	41
4. POSISJONERING AV BARNET	42
4.1 Posisjonering gjennom forskerens perspektiv på barnet	42
4.1.1 Barnets perspektiv eller barneperspektiv.....	43
4.1.2 Mangel på dobbelt perspektiv	48
4.2 Posisjonering i studiets design.....	52
4.3 Posisjonering i studienes resultat og konklusjoner.....	54
4.4 Oppsummering av kapitlet	62
5. AVSLUTNING	63
5.1 Oppsummering	63
5.2 Avsluttende refleksjoner.....	66
Litteraturliste	69
Vedlegg: analyseguide	71

1. INNLEDNING

Jeg har over tid vært interessert i barn/unge og deres forhold til digitale medier. Jeg har så langt i studiet skrevet en oppgave som drøftet hvordan relasjonen mellom barn og foreldre påvirkes av at dagens barn og unge i motsetning til sine foreldre er "digitalt innfødte". Min interesse for medieteknologi og relasjonene mellom barn og foreldre er fortsatt stor, derfor har jeg valgt å fordype meg mer innenfor dette temaet. I denne oppgava undersøker jeg hvordan barnet posisjoneres i forskning som retter oppmerksomheten mot medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. Jeg tar utgangspunkt i tidsperioden der vi kan si at de digitale medieteknologiene ha blitt implementert i de fleste offentlige og private arenaer i samfunnet. Et skifte som Kathy Ann Mills kaller den digitale vendinga og som kan tidfestes i perioden etter årtusenskiftet. (Mills, 2010)

Mine litteratursøk viste raskt at oppmerksomheten etter den digitale vendinga har vært rettet spesielt inn i mot tre hovedområder. Det ene på hvordan ulike medieteknologier påvirker barn og unge, det andre på hvilken effekt mediebruken har på barn og det tredje på hvilken kompetanse barn og unge utvikler eller ikke. Forskere har i mindre grad hatt oppmerksomhet rettet mot samspillet mellom medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. I januar 2015 publiserte «*Journal of Children and Media*» en spesialutgave med tema medier og familien. I en sluttkommentar bekrefter Amy I. Nathanson at det har vært lite fokus på medier og relasjonen mellom barn og foreldre, og peker på dette som et viktig område å forske mer på. Nathanson mener det er viktig å utforske hvilken rolle foreldrene spiller for barns eksponering fra medier, for hvilke holdninger barn har til medier og på hvordan barn responderer på medier (2015). Med et slikt utgangspunkt kunne jeg valgt å endre prosjektet jeg hadde startet på. I stedet ble jeg mer interessert i å finne ut mer om den forskningen som er gjort med oppmerksomhet på medieteknologi og familierelasjoner i de nordiske landene. Med utgangspunkt i den overnevnte tilnærmingen har jeg valgt å gjøre en innholdsanalyse av et utvalg artikler som bygger på studier som omhandler medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre.

1.1 Presentasjon av tema

Som nevnt er det begrenset med forskning som spesifikt omhandler medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. Det betyr ikke at det er lite medieforskning generelt eller på barn og medier spesielt. For å nærme meg problemstillingen har jeg i tillegg til en sosiologisk forankring lent meg til medieforskningen generelt og barnemedieforskning spesielt. Det er flere av forskerne innenfor medieforskningsfeltet som har formidlet sine meninger om hvilke perspektiver som bør være sentrale i forskning på barn og medier.

I sin introduksjon til boka: «*The International Handbook of Children, Media and Culture.*» foreslår Livingstone og Drotner at forskere bør undersøke når og hvorfor barn velger å bruke medier ulikt og hvordan denne praksisen påvirkes ikke bare av mediene, men også av familieforhold, forventninger om utdanning, økonomi og kulturelle verdier (Livingstone & Drotner, 2008).

Medieforsker Jesper Olesen har skrevet et kapittel i boka «*Media Facinations – Perspectives on Young People's Meaning Making*» (Olesen, 2003). Her argumenterer han for at det i barnemedieforskningen er viktig å se på sammenhengen mellom synet på barn og synet på medier. Han mener at feltet i stedet for å se på medier som noe som hindrer eller fremmer barns utvikling må se på medier som en integrert del av barns kulturelle og sosiale liv (2003, s. 16). En slik forståelse oppfatter jeg som en invitasjon til å undersøke medieteknologien og relasjonen mellom barn og foreldre nærmere.

I sin bok «*Barndom under lupen*» peker den norske medieforskeren Vebjørn Tingstad på en stor utfordring innenfor medieforskningsfeltet, nemlig at det er vanskelig å sammenligne og finne klare og tydelige resultater på tvers av studier. Dette skyldes at det innenfor feltet har blitt brukt mange ulike metoder, blitt stilt ulike spørsmål og at forskningsprosjektene bygger på ulike paradigmer eller grunnleggende vitenskapelig grunnsyn (2006). Det er ut i dette terrenget av metoder og perspektiver jeg skal bevege meg i denne oppgaven.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Med et utgangspunkt i at forskningens perspektiv, metode, teoretisk tilnærming og tradisjon innvirker på hvordan barnet posisjoneres i forskningen og gjennom det hvordan barnets stemme kommer frem, er formålet med denne oppgava å undersøke hvordan barnet posisjoneres i barnemedieforskningen. For å undersøke dette har jeg utformet følgende problemstilling:

Hvordan posisjoneres barnet i barnemedieforskning som retter oppmerksomheten mot medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre?

-en kvalitativ innholdsanalyse av utvalgte artikler som bygger på studier i de nordiske landene i tidsrommet etter den digitale vendinga.

Barnemedieforskning forstås i denne sammenhengen som medieforskning som omhandler barn (Tingstad, 2006). Medieteknologi forstås i denne oppgava som all teknologi som benyttes til å lagre og eller transportere kommunikasjon (Drotner, 2011). For eksempel mobiltelefon og internett. Den digitale vendinga, som kan tidfestes til slutten av 1990-tallet, forstås som en endring mot at digital medieteknologi på dette tidspunktet hadde utviklet seg og fått et stort omfang innenfor de fleste sosiale kontekster i dagens samfunn som arbeidsplasser, skole, økonomi og fritid (Mills, 2010).

Her har jeg gitt en kort redegjørelse for noen av de sentrale begrepene i problemstillingen. Jeg vil komme nærmere inn på disse etter hvert, og de avgrensningene jeg har gjort senere i kapittelet.

Underveis i arbeidet med oppgaven ble det tydelig for meg at forskningen har flere nivåer. I utgangspunktet har jeg en problemstilling som belyser posisjonering av barnet i alle forskningsnivåene samlet. Det ble naturlig å dele opp problemstillingen i samsvar med de ulike nivåene. Det ene er forskerens perspektiv på barn og barndom, det andre er studiets forskningsdesign og det tredje er studiets resultater og konklusjoner. For å ivareta alle nivåene, har jeg derfor valgt å bryte opp problemstillingen i tre forskningsspørsmål.

1. *Hvordan posisjoneres barnet gjennom forskerens perspektiv på barn?*
2. *Hvordan posisjoneres barnet i studiets design?*
3. *Hvordan posisjoneres barnet i studiets resultater og konklusjoner?*

1.3 Avgrensninger

Problemstillingen inneholder noen sentrale avgrensninger som jeg har valgt å introdusere sammen med problemstillinga. Her vil jeg redegjøre nærmere for oppgavens avgrensning. Først vil jeg redegjøre for avgrensningen til barnemedieforskningen gjennomført i nordiske land, deretter for hvilke medieteknologier som representeres i de utvalgte artiklene. Videre redegjør jeg nærmere for bakgrunnen for valg av tidsperioden etter den digitale vendinga og til slutt valget om å analysere artikler.

1.3.1 Barnemedieforskning i de nordiske landene

I et historisk bilde ser vi at medieutviklingen og medieforskningen følger hverandre. Samtidig kan vi se at det er variasjoner i utviklingen på tvers av land. Det er store variasjoner fra land til land på hvor stor tilgang befolkningen har på medieteknologi. I denne oppgava har jeg valgt å undersøke studier fra de nordiske landene.

Sammenlignet med andre europeiske land står de nordiske landene i en særstilling når det kommer til tilgjengelighet generelt og for barn og unge spesielt. I noen sammenhenger blir de nordiske landene beskrevet som informasjon og kommunikasjonsteknologiske nasjoner (Drotner, 2001). Selv om jeg ikke vil gå nærmere inn på dette i oppgaven er det viktig å

nevne at faktorer som kjønn og foreldres utdanning har stor betydning for barns mediebruk og som gir større forskjeller innad i de europeiske landene enn mellom (Drotner, 2001).

På samme måte som medieutviklingen har forskning på barn og medier en lengre tradisjon i verdens rike land; Australia og New Zealand, Europa (nord og vest), Japan og Nord-Amerika enn i resten av verden (von Felitzen, 2010). Von Felitzen mener at den nordiske forskningen i stor grad fokuserer på de positive virkningene medieteknologi har på barn. Hun mener at det i den nordiske forskningen er fokus på læring, kompetanse, empowerment, identitet, barne- og ungdomskultur og samfunnsengasjement enn på risiko ved spilling og ved det å være på internett (2010). Von Felitzen mener at den nordiske forskningen fra 1980 tallet har vært mer påvirket av tradisjonene for kulturstudier og resepsjonsforskning enn av effektforskningen (2010). Forenklet kan vi si at effektforskning tar et «medie-perspektiv» og undersøker hvordan medieteknologien påvirker barnet. Kulturstudier og resepsjonsforskning på sin side tar et «bruker-perspektiv» og undersøker hva barnet gjør med medieteknologien. Jeg kommer nærmere inn på forskjellene på de ulike tradisjonene i neste kapittel.

Med bakgrunn i de store forskjeller både i medieutvikling, tilgangen på medieteknologi og forskningstradisjoner har jeg valgt å avgrense denne oppgava til studier fra de nordiske landene.

1.3.2 Medieteknologier

Problemstillingen i oppgava har ingen avgrensning på type medieteknologi som skal være utgangspunkt for artiklene som analyseres. Helt fra starten av arbeidet med oppgava valgte jeg å være åpen for type medieteknologi som kunne være tema i artiklene. Samtidig hadde jeg en forventning om at det ville være de nye eller digitale medieteknologiene som hadde fokus i barnemedieforskningen etter den digitale vendinga. Dette ble bekreftet når vi ser på eksempler på medieteknologi som er omhandlet i artiklene i utvalg til denne oppgava er tv, mobiltelefon og internett. Sosiale medier som Facebook og Snappchat er ikke representert i utvalget. Kriteriet om at artiklene skulle omhandle relasjonen barn og foreldre var viktigere

enn type medieteknologi i mitt prosjekt. Jeg kommer tilbake med en bred definisjon av medier og medieteknologi i neste kapittel.

1.3.3 Den digitale vendinga

Jeg har valgt å sette et tidsskille ved det som kan kalles den digitale vendinga og som av de fleste innenfor medieforskningsfeltet tidfestes til slutten av 90-tallet. I denne oppgava tar jeg utgangspunkt i begrepet Mills (2010) bruker på dette skiftet: «digital turns» som på norsk kan oversettes til «den digitale vendinga» (Bjørgen, 2014). Mills bruker begrepet for å beskrive endringen der den digitale teknologien hadde utviklet seg i så stort omfang at den var integrert i de fleste sosiale kontekster; innenfor arbeidslivet, utdanningsinstitusjonene, de økonomiske miljøene og på fritidsarenaene (2010).

De nordiske medieforskerne Ingunn Hagen og Thomas Wold (2009) bruker et annet begrep når de beskriver det jeg forstår som den samme dreiningen i samfunnet. De snakker om «den norske digitale revolusjonen». En dreining de tidfester til rundt tusenårsskiftet da hjemme-PC og mobiltelefon ble «allemannseie» samtidig som det pågikk store strukturelle endringer i mediebransjen. Publikum fikk tilgang til flere kommersielle tv-kanaler, ulike medier hadde konsentrert seg på færre eiere og det ble tettere bånd mellom ulike medier som tv, spill, film og blader (Hagen & Wold, 2009).

1.3.4 Artikkelformatet

Underveis i masterstudiet fattet jeg stor interesse for artikkelformatet, som en egen sjanger. Når jeg hadde valgt å gjøre en innholdsanalyse åpnet dette for muligheten til å jobbe mer med artikkelformatet. Formatet har i seg selv mange begrensninger. Forfatteren må på en begrenset plass få frem både hvilke valg som er tatt ut i fra de formelle kravene til metode og teorigrunnlag i studien samt presentere resultatene fra sine undersøkelser. Underveis i oppgaven vil jeg reflektere over noen av utfordringene forskerne kan ha med å skrive innenfor artikkelformatet, og noen utfordringer jeg møtte gjennom min analyse av artiklene.

Jeg var åpen for, og drøftet underveis muligheten for å utvide utvalget til andre empiriske tekster for på den måten eventuelt å få et bredere datamateriell for å besvare problemstillingen. Siden utvidede søk ikke førte til flere aktuelle tekster ble utvalget bestående av bare artikler. Jeg vil redegjøre grundig for søkene i kapittel 3.

1.4 Oppgavens oppbygning

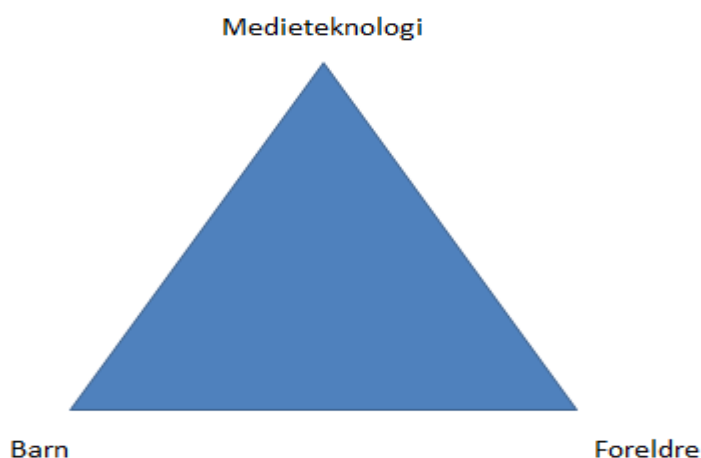
I dette kapitlet har jeg introdusert tema for oppgaven. Jeg har presentert problemstilling og forskningsspørsmål. Videre har jeg redegjort for de avgrensningene oppgaven har. I kapittel to går jeg grundigere inn i definisjoner og redegjørelser for de mest sentrale begrepene i oppgaven. I andre del av dette kapitlet redegjør jeg for medieforskningens historie, utvikling og tradisjoner. Jeg går igjennom fem av de viktigste forskningstradisjonene innenfor medieforskningen. Til slutt presenterer jeg en metode som er har vært benyttet innenfor barnemedieforskningen der barn er inkludert som medforskere. I kapitlets tredje del belyser jeg ulike perspektiver forskere kan ta utgangspunkt i når det forskes på barn og medier. Først belyser jeg forskerens perspektiv på barnet, deretter har jeg fokus på teoretiske perspektiver som kan være utgangspunkt for forskning på barn og medier. I tredje kapittel, metodekapitlet, presenterer jeg oppgavens metode og design. I tillegg evaluerer jeg eget prosjekt og diskuterer oppgavens reliabilitet og validitet. I oppgavens fjerde kapittel tar jeg utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene og diskuterer innholdsanalysens funn. Jeg diskuterer hvordan barnet posisjoneres gjennom forskernes perspektiv på barnet, i studiets design og til slutt i resultater og konklusjoner. Underveis i siste del argumenterer jeg for hvilken tradisjon de utvalgte artiklene kan plasseres innenfor. I siste kapittel gir jeg en oppsummering av oppgaven og noen avsluttende refleksjoner.

2. BEGREPSFORSTÅELSE OG TEORI

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for min forståelse av de sentrale begrepene og perspektivene for denne oppgava. Min forståelse av begrepene og perspektivene danner grunnlag for innholdsanalysen av de utvalgte artiklene og for drøftingene senere i oppgava. Jeg redegjør for begreper og prosesser som omhandler medier og medieteknologi og som omhandler familie og familierelasjoner. I andre del av kapitlet redegjør jeg for medieforskningens historie, utvikling og tradisjoner. Her gir jeg et historisk bilde over utviklingen av de medietradisjoner som har vært sentrale i forhold til forskning på barn og medier. Gjennom drøftingene senere i oppgava kommer jeg nærmere tilbake til hvordan forskningstradisjoner henger sammen med teoretiske perspektiver. I siste del av dette kapitlet vil jeg trekke frem ulike teoretiske perspektiver som kan være utgangspunkt for forskning på barn og medier.

Jeg starter dette kapitlet med å presentere en figur jeg har laget som kan illustrere tema for denne oppgaven. Figuren viser samspillet mellom medieteknologi, barn og foreldre. Figuren viser at det i dette samspillet finnes flere parallelle relasjoner mellom de tre nevnte aktørene. Det er relasjonen mellom barn og foreldre, relasjonen mellom barn og medieteknologi og relasjonen mellom foreldre og medieteknologi. I tillegg finner vi relasjonen mellom barn/foreldre og medieteknologi, relasjonen mellom barn/medieteknologi og foreldre og til slutt relasjonen mellom foreldre/medieteknologi og barn.

Figur 1

Siden jeg har valgt å avgrense oppgaven til studier som er knyttet til medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre vil det være relasjonen mellom barn/foreldre og medieteknologi som er sentrale. I tillegg vil både relasjonen mellom barn og foreldre og relasjonen mellom barn og medieteknologi bidra til å belyse problemstillingen om hvordan barnet posisjoneres i barnemedieforskningen.

2.1 Begrepsgrunnlaget

I denne oppgava er det samspillet mellom medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre som er i fokus. Jeg starter jeg med å redegjøre for medier og medieteknologi før jeg i neste del redegjør jeg for familie og familierelasjoner. Underveis ser vi hvordan de to områdene overlapper eller griper inn i hverandre.

2.1.1 Medier og medieteknologi.

Oppgaven tar utgangspunkt i Drotner sin definisjon av medier: «*Medier er teknologier, der gjør det mulig at lagre kommunikationen, så den kan transporteres over store afstande og opbevares i lange tider.*» (Drotner, 2011, s. 22). Drotner understreker at mennesker alltid har kommunisert med hverandre og at ikke all kommunikasjon medieres. Hun deler menneskelig kommunikasjon inn i fem kommunikasjons kulturer; muntlig kultur, skriftkultur, den trykte kulturen, den audiovisuelle kulturen og den digitale kulturen. De fem kulturene utfyller hverandre ved at de ulike kulturene har sine spesielle uttrykksformer og fordeler. Det er ikke sånn at en kultur blir borte når det utvikles en ny kultur, en ny kultur kommer i tillegg til de eksisterende kulturene (Drotner, 2011).

Det er utviklingen av den digitale kulturen og hvordan dens utvikling innvirker på relasjonen mellom barn og foreldre som er interessant for denne oppgava. Den digitale kulturen skiller seg fra de andre kulturene som nevnt over på flere områder. Det har vært stor interesse og diskusjon om hvilke konsekvenser den har for personlig identitet, sosiale relasjoner og generelt for kultur- og samfunnsliv. I tillegg oppfattes den digitale kulturen som mer kompleks enn de andre fordi digitalisering fører til raskere interaksjon og utvikling samt konkurranse og integrering eller samordning av medier og formater (Drotner, 2011).

Fra å forstå mediene som en enveis kommunikasjon fra en avsender via en teknologi til mange mottakere (avis, radio eller tv) har dagens medier et aktivt samspill med sine brukere. Medieforsker Vebjørng Tingstad (2006) hevder at det i overgangen fra 1980- til 1990-tallet oppstod et paradigmeskifte der forskningen gikk fra en forståelse av mediekommunikasjon som en enveisprosess til å være opptatt av mediens plass i samfunnet og enkeltmenneskers liv. Det er denne dreiningen sammen med den økte tilgjengeligheten, som er utgangspunktet for begrepet «den digitale vendinga». Gjennom den digitale vendinga har medier utviklet seg fra å være institusjoner som sender budskap til en mottaker, til å bli medieteknologi som mottakeren forbruker. Fra å forholde seg til ett og ett medie, har mottakeren utviklet seg til i større grad å «multi-taske», det vil si å bruke flere medieteknologier samtidig. Et hverdagslig eksempel fra en barnefamilie vil være spørsmål fra en sjuåring: «Kan jeg dobbelt-skjerme?» Det vil si om han kan spille på Ipad samtidig som han ser på TV.

I tillegg har sosiale medier som facebook, instagram og twitter fått en sentral plass i manges mediehverdag. Denne teknologien gir muligheter for å kommentere og spre budskap til noen få venner eller til et stort nettverk gjennom å like eller dele bilder og tekst. Medieprodusentene på sin side benytter disse mulighetene for å kunne spre sitt budskap bredere enn de kunne gjort over sine tradisjonelle plattformer. I dag blir mottakeren invitert inn i en direkte dialog med programlederne ved blant annet å sende inn spørsmål, delta i konkurranser og legge emneknagg til bilder, som så blir vist til de andre mediebrukerne. Eksempler på dette finnes nå i nesten alle aviser, radio, - og tvprogrammer. Mediebrukerens mulighet til selv å velge når det passer eller når de ønsker å lese, høre eller se, har utviklet seg parallelt med de digitale løsningene og tilgangen på medieteknologier. Den digitale infrastrukturen i de nordiske landene kombinert med befolkningenes økonomiske muligheter og tilgang på nye medieteknologier legger i dag til rette for et ubegrenset mediebruk dersom det er ønskelig. Selv om ingen av artiklene i utvalget, som er med i denne oppgava, omhandler sosiale medier spesielt, er det grunn til å anta at de sosiale mediene påvirker familierelasjonene.

2.1.2 Familie og familierelasjoner

Jeg har tatt utgangspunkt i Dencik, Schultz Jørgensen & Sommer sin bok «*Familie og barn i en opbrudstid*» for å definere familiebegrepet. Hvem eller hva som regnes som en familie varierer fra familie til familie og fra familiemedlem til familiemedlem. Å etablere en familie er en prosess som skaper en virkelighet med en bestemt sosial struktur, sosiale roller og opplevelse av en egen atmosfære for individene som blir familiens medlemmer (Dencik, Schultz Jørgensen, & Sommer, 2008). De tre mest vanlige familietyper i dagens nordiske samfunn er kjernefamilien som er sammensatt av mor, far og barn. Den andre er eneforsørgerfamilien, som er sammensatt av en voksen med barn. Den tredje formen er nyetablerte familier som er sammensatt ut ifra at en eller begge de voksne kommer fra tidligere parforhold og en eller begge har barn fra tidligere (2008).

Alle familier har en eller annen form for struktur. Denne strukturen omfatter familiens daglige rutiner og livsform, familiemedlemmenes roller og hvilken posisjon de har i forhold til hverandre. Familiestrukturen legger grunnlaget for samspillet, de gjensidige handlingene, de følelsesmessige båndene og kommunikasjonen mellom familiemedlemmene. Dette samspillet kan sammenfattes til begrepet «familierelasjoner» (Dencik et al., 2008). Innad i en familie med to barn og to voksne vil vi finne mange relasjoner. Hvem og hvor mange som inngår i relasjonen varierer fra situasjon til situasjon. Eksempelvis kan det være relasjonen forelder – forelder, barn – barn eller foreldre – barn. Det er relasjonen mellom foreldre og barn som har fokus i denne oppgava.

I en forelder – barn relasjon fordeles som regel rollen som den sterke og rollen som den svake. Det er ofte parten med mest erfaring og høyest kompetanse som både tar og får den sterke rolla i relasjonen. En slik måte og posisjonere barn og foreldre i forhold til hverandre på, der den ene tar en svakere rolle når den andre tar en sterk rolle kalles *gjensidig posisjonering* (Hundeide, 2003). På de fleste områder i en relasjon mellom barn og foreldre vil det være forelderen som har den sterkeste rolla. I forhold til medieteknologi vil det ikke i alle familier være like tydelig hvem som innehar mest erfaring, hvis vi tar utgangspunkt i tid brukt på medieteknologi og kompetanse.

Dencik et.al peker på at det i alle familier er to viktige strukturer, den ene er kjønn og den andre er alder. Både kjønn og alder har en overordnet betydning for sosial rolle, sosialt og moralsk ansvar, psyko-seksuelt forhold og makt (2008). Denne oppgava har ikke fokus på kjønn hverken i problemstillinga, utvalgskriteriene eller analysen derfor beskriver jeg ikke dette videre. Oppgava har derimot fokus på relasjonen mellom barn og foreldre og da kommer alder eller generasjon inn som en naturlig akse. Det er spesielt tre sosiale utfordringer som ligger til den eller de voksne i familien. For det første er det den voksnes ansvar å legge grunnlag for at familien forsørges. For det andre er det de voksnes ansvar å opprettholde et sosialt samliv og til slutt å utøve foreldreskapet (Dencik et al., 2008).

Foreldreskapet handler om å balanserer mellom omsorg og kontroll og mellom selvstendighet og avhengighet (Vestby, 1996). I praksis betyr dette for eksempel å regulere bruk av medieteknologi og sette grenser til det beste for barna. Det har vært en historisk utvikling i hvilke familieform som er dominerende til enhver tid. I Norge er det forhandlingsfamilien som ansees for å være dagens moderne familieform (Fauske & Øia, 2003). I det ligger at barna har stor innflytelse på beslutninger som tas og at de er med på å forhandler frem løsninger. En oppdragerstil som baserer seg på forhandlinger henger nøye sammen med et ønske om å oppdra barn til selvstendige individer og et syn på barn som aktivt deltakende i sitt eget liv.

Sosialisering er en viktig del av foreldreskapet og en kontinuerlig prosess i menneskers liv. Med sosialisering menes at mennesket utvikler seg som individ samtidig som vi blir en del av samfunnet og kulturen vi lever i. Sosialisering foregår enten som primærsosialisering, det vil si innenfor familien eller som sekundærsosialisering, det vil si utenfor familien (Frønes, 2006). Jevnaldrende, fritidsmiljøer, skole og medier er aktører utenfor familien som er en del av sekundærsosialiseringen. Å se på medier som en del av sosialiseringen har vokst frem i takt med medieutviklingen. Det er delte meninger rundt det å se på medier som en sosialiseringsaktør på lik linje med familiemedlemmer og jevnaldrende. Medieforsker Jesper Olesen er en av dem som mener at fokus ikke bør være på medier som en sosialiseringsinstitusjon på linje med skolen, familien og jevnaldrende, men på hvordan barn og unge tar i bruk medier når de forholder seg til venner og familie i sin nåværende barndom ikke til sitt kommende voksenliv (Olesen, 2003, s. 17).

I forhold til medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre trekkes det frem en mulighet for omvendt sosialisering (Buckingham & Willett, 2013). I dette ligger at det er barna som har den høyeste kompetansen på dette området og at det dermed blir de som lærer sine foreldre og ikke motsatt som i de tradisjonelle mønstrene mellom barn og foreldre. Et eksempel på dette kan være at mor får hjelp av sin tenåringsdatter med å legge inn lyd og bilder i en presentasjon som skal brukes på jobben.

Individualisering eller privatisering er begreper som dukker opp når vi snakker om dagens familiestruktur. Teoretikerne er ikke enig om en presis definisjon av begrepet individualisering. Men de enes om at begrepet betegner en økende frihet i relasjonene vi finner i familien og at det enkelte familiemedlemmet har større frihet til å forme livsløpet sitt (Dencik et al., 2008, s. 120). Dencik et.al peker på to aspekter ved individualiseringen. På individnivå får individet større mulighet til selv å velge og forme sitt livsløp. For noen oppleves dette som større frihet i noen sammenhenger, mens det av andre eller i andre sammenhenger oppleves som belastende. Det kan oppleves som å miste et sosialt fellesskap og dermed som et tap og som isolering. På et sosialt og samfunnsnivå kan individualisering føre til at det oppstår vanskeligheter med å etablere relasjoner og vedlikeholde fellesskap (Dencik et al., 2008). En individualiseringsprosess fører til at familiemedlemmene i større grad skilles ut som enkeltindivider med egne sosiale arenaer (jobb, skole, barnehage) som har sine egne sosiale nettverk. Dette gir familiemedlemmene ulike erfaringer og opplevelser. På den måten kan familiemedlemmer bli mer fremmedgjort for hverandre samtidig som enkeltindividene i familien krever større kvalitet i relasjonene mellom hverandre. Disse prosessene har ført til at familien som institusjon blir mer sårbar og utsatt og at det blir utfordrende å etablere samhold og emosjonelt fellesskap (2008, s. 130).

Barnemedieforskningen er opptatt av individualiseringen. Det har blitt vanlig i de nordiske landene at barna har tilgang til egen PC, dataspill, internett og TV på soverommet. Denne tilgangen kombinert med at barn og unge tilbringer mye av fritiden sin hjemme og med å bruke denne teknologien kalles; «*bedroom culture*» (Livingstone, 2002). Når tilgangen til medieteknologi legger til rette for individuell bruk inne på soverommet kan dette forsterke individualiseringsprosessen i familien. I hvor stor grad foreldre forholder seg til barn og unges rett til privatliv kombinert med en forståelse av barn og unges digitale hverdag, som

en del av deres private liv, spiller også inn på familiens individualiseringsprosess. Medietilsynets undersøkelse fra 2014 viser at tilgangen til medieteknologi på soverommet øker med alder. Nærmere 90 % av norske ungdom i alderen 15-16 år har i dag tilgang til Mac eller PC på eget rom (Medietilsynet, 2014).

Jeg har i denne delen vist at det er mange prosesser og fenomener som påvirkes og påvirker hverandre innenfor temaet i denne oppgava. Min forståelse er at de ulike prosessene alle er en del av en helhetlig utvikling. I tillegg har jeg i figur 1, s. 8 vist at barn, foreldre og medieteknologi er i samspill med hverandre gjennom ulike relasjoner. Det er med bakgrunn i denne forståelsen jeg har valgt å redegjøre for de begrepene og prosessene jeg mener er relevant bakgrunnskunnskap for problemstillingen i denne oppgava. I neste del vil jeg redegjør for medieforskningens historie, utvikling og tradisjoner.

2.2 Medieforskningens historie, utvikling og tradisjoner

I likhet med medieforskningen generelt er barnemedieforskning et forskningsfelt som har utviklet seg i takt med utviklingen av massemediene. Medieforskning har vært og er et stort forskningsfelt. For å gi et bilde av utviklingen og som grunnlag for min analyse av artiklene velger jeg i dette kapittelet å gjennomgå hovedtrekkene i medieforskningen og barnemedieforskningens historie, utvikling og tradisjoner. Helt på slutten av kapittelet vil jeg presentere en metode som bruker barn som medforskere eller co-forskere i barnemedieforskningen.

Med utgangspunkt i medieforskerne Ingunn Hagen (1998), Vebjørng Tingstad (2006) og Kirsten Drotner (2011) sine arbeider vil jeg redegjøre for historien, utviklingen og tradisjoner innen medieforskning. Jeg vil trekke frem og spisse meg inn på det som omhandler barnemedieforskningen spesielt. Jeg velger Hagen, Tingstad og Drotner både på grunn av deres posisjon innenfor feltet og for deres nordiske bakgrunn, som gir et bilde av forskningsfeltet med nordiske øyne. De er godt kjent med nordisk kultur og forskning, som de kan sette inn i en større internasjonal sammenheng. For å vise hvor nordiske studier som omhandler medie- og barnemedieforskningens kan plasseres i det internasjonale

medieforskningskartet vil det være naturlig å trekke inn viktige utviklingsfaser og eksempler fra den internasjonale medieforskning. Drotner (2011) gir et overordnet og internasjonalt historisk bilde. Hagen (1998) gir en bred og grundig gjennomgang av utviklingstrekkene i feltet mens Tingstad (2006) på sin side har stort fokus på barnemedieforskningen.

Til sammen gir dette et utgangspunkt som samsvarer godt med min problemstilling. Dersom oppgaven ikke hadde hatt den nordiske avgrensningen ville jeg valgt å trekke inn flere av arbeidene til de britiske medieforskerne David Buckingham og Sonia Livingston, som er to betydningsfulle forskere på dette feltet de siste tiårene. I tillegg vil jeg nevne at det er store interessante forskningsmiljøer innenfor medieforskning i USA, som heller ikke får plass i denne oppgava.

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Vebjørng Tingstad (2006) som deler medieforskningen inn i fem hovedretninger, effektstudier, brukerstudier, kulturstudier, resepsjonsstudier og medieetnografi. Ut i fra oppgavens omfang har jeg begrenset gjennomgangen til de grove kjennetegnene innenfor de ulike tradisjonene.

2.2.1 Effektforskning

Det var spørsmål knyttet til medienes betydning under første verdenskrig som aktiverte den første samfunnsvitenskapelige medieforskningen. Ønsker om å forstå hvilken effekt propaganda hadde under krigen utløste det vi kjenner som effektforskning. Dette var utgangspunktet for etableringen av Europas første medieinstitutt i 1916. Til tross for den Europeiske oppstarten er det den nordamerikanske medieutviklingen som har preget medieforskningen på lang sikt (Drotner, 2011).

Medieforskerne hadde tidlig en hypotese om at de som hadde makt og innflytelse over mediene, hadde makt over publikum. Når dette ble overført til barnemedieforskningen var forskerne opptatt av hvilke læringseffekt eller følelsesmessige virkning bruk av medier fikk på barns utvikling. Denne tenkemåten finner vi i den såkalte «*stimulus-respons-*

modellen», som bygger på en forståelse av mediebruk som en enveiskommunikasjon (Tingstad, 2006, s. 32-33). Det er ut i fra et slikt perspektiv vi finner uttrykket det «*sårbare barnet*», som ikke kan gi tilbakemelding og som utsettes for avsenders manipulering. Selv om vi blant dagens medieforskere sjelden vil finne noen som vedkjenner seg en forskningstilnærming, som har utgangspunkt i *stimulus-respons-modellen*, mener Anita Werner så sent som i 1997 at modellen fortsatt til dels var utgangspunkt for mange undersøkelser (Werner, 1997).

Det har vært ulike faser av oppmerksomhet og grader av makt og innflytelsestenkning innenfor effektforskningen. Tingstad (2006) viser til historien om *Karius og Baktus* av Torbjørn Egner som et eksempel på at publikum kunne og ville protesterte slik at senderen faktisk endret sitt budskap. I stedet for å identifisere seg med lille Jens, var publikum opptatt av hvordan det gikk med Karius og Baktus. Etter påtrykk fra publikum skrev Egner om historien slik at bakteriene i stedet for å ende opp i et avløpssystem fikk seile på de syv hav.

Omkring 1960 fikk vi en dreining der medieforskerne ble opptatt av å studere de sosiale nettverkene rundt mediebruk. Fokus ble flyttet fra mediers kortsiktige til mediers langsiktige virkning på publikum. Denne dreiningen kan sees i sammenheng med dreininger innenfor psykologien og pedagogikken. Dreiningen gikk fra fokus på følelsesmessige virkninger som vold, aggressivitet og kriminalitet til kognitive virkninger som forståelse, tenkning og språkutvikling (Tingstad, 2006, s. 34).

Utviklingen av *totrinnsmodellen* viste at mediene ikke hadde en så stor påvirkning som forskerne hadde antatt. Når budskapet fortolkes via en person mottakeren har en nær relasjon til, vil mediens påvirkningskraft forsterkes eller svekkes. Både mottakerens subjektive fortolkning av budskapet og den mellommenneskelige kommunikasjonen blir dermed avgjørende for effekten budskapet får (Tingstad, 2006). Det er en studie som undersøker velgeratferd under presidentvalget i 1940 ledet av Paul Lazarsfeld (1901-1976) som danner grunnlaget for utviklingen av denne modellen. Resultatene i den undersøkelsen viste at medieinteresserte blant familie, venner og arbeidskollegaer videreformidler og

filtrerer informasjon videre til de som er mindre medieinteresserte. Med bakgrunn i resultatene i denne undersøkelsen utvikler Lazarsfeld sammen med sin kollega Elihu Katz, «*totrinns modellen*» (Drotner, 2011).

Endringene innenfor effektforskningen i synet på mottakerne, rettet fokus på mottakerens motivasjon og utbytte av mediebruk. Samtidig eller i forlengelsen av dette økte interessen for å kombinere innholdsanalyse og effektforskning. Ingunn Hagen deler dette inn i tre teorier eller tradisjoner i sin bok «*Medias publikum - Frå mottakar til brukar?*» (Hagen, 1998). Den første er «*Dagsordentradisjonen*» som har fokus på mediens makt til å sette dagsorden. Den neste er «*Kultivasjonsteorien*» som hevder at medier påvirker folks verdensbilde ved hjelp av massiv eksponering for ensartede budskap. Det siste er «*Taushetsspiralen*» der de som måtte være uenig havner i en posisjon uten mulighet til å hevde sitt synspunkt spesielt i situasjoner der massemediene er samstemte og på den måten har stor påvirkningskraft på publikum (Tingstad, 2006, s. 35-36).

2.2.2 Brukerstudier

Etter andre verdenskrig fikk vi en dreining i medieforskningen fra fokus på hvordan mediene påvirker til hvordan folk velger å bruke mediene. Fokuset er ikke lengre på storsamfunnet og effekt medier kan ha på enkeltmennesket, men på individet og dets bruk og behov. Brukerstudiene tar utgangspunkt i psykologisk teori. De er opptatt av individuelle behov, motiver og forventninger for å undersøke i hvilken grad dette innvirker på brukerens reaksjoner. Studiene bruker personlighet, interesse og preferanser som variabler (Tingstad, 2006). Teorien fokuserer på mediebrukerne og ikke på mediens sosiale funksjon og betydning. Det er de kvantitative metodene og de såkalte surveyene som er sentrale i denne forskningen. Bruk- og behovsteorien har vært dominerende innenfor den samfunnsvitenskapelige medieforskningen helt frem til i dag (Drotner, 2011, s. 209).

Både Hagen (1998) og Tingstad (2006) viser til McQuail og hans inndeling i fire funksjoner som publikum bruker mediene til. Den første er *informasjonsfunksjonen*, det vil si at publikum henter informasjon fra mediene for å lære eller holde seg orientert for

eksempel gjennom mediernes nyhetskanaler. Den andre er *underholdningsfunksjonen*, det vil si at publikum bruker innholdet til å la seg underholde. Her har vi sett en voldsom oppblomstring etter den digitale vendinga, parallelt med utviklingen av medieteknologi. Fra de tradisjonelle teknologiene som aviser, radio og tv til dagens internettbaserte teknologier som for eksempel online spill og Youtube kanaler. Den tredje funksjonen McQuail deler bruk av medier inn i er *hjelp til sosialt samspill*. I dette ligger blant annet at tv programmer blir et felles referansepunkt på jobben. Den siste funksjonen er *styrking av personlig identitet*, det vil si at mediene brukes for å bekrefte egne synspunkter og verdier. Et eksempel på dette kan være at ungdommer leser og skriver blogger om egne interesser som mote, musikk eller idrett. Hagen (1998) viser til at flere studier har funnet at det ikke er nok bare å se på innholdet i publikums mediebruk for å finne ut hvilken funksjon mediebruken fyller. Det kreves også at de intervjues om sin mediebruk.

2.2.3 Kulturstudier

Kulturstudier ble utviklet som en reaksjon på det som var de rådende paradigmer. Kulturstudietradisjonen kalles også Birminghamskolen med bakgrunn i at det var ved Birmingham Universitet kulturstudiene gradvis utviklet seg. Sentral i utviklingen av senteret i Birmingham var Stuart Hall og hans «*encoding/decoding-model*». Denne modellen innebærer at mottakeren alltid vil tolke det budskapet som gis og at det er mottakerens tolkning som avgjør hvilken effekt budskapet faktisk får på mottakeren (Tingstad, 2006, s. 40).

Kulturstudiene hadde en annen teoretisk og metodisk tilnærming og stilte andre typer spørsmål enn det som hadde vært rådende. Kulturstudietradisjonen har ikke et klart definert studieobjekt eller en enhetlig teori og metode. Dette gjør det vanskelig å definere, noen mener også at det bare var snakk om teorier som ble omtalt som «kritisk teori» (Hagen, 1998). Den store variasjonen innenfor kulturstudier både i forhold til hva og hvem som er studieobjekt og hvilke teorier og metoder som benyttes gir små forskjeller som skiller studiers tilknytning til denne eller andre tradisjoner. (Tingstad, 2006).

Kjennetegn ved denne tradisjonen er et fokus på samtidskultur, hverdagsliv og sosiale praksiser, menneskers subjektive opplevelser, sammenhenger mellom politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle forhold og hvordan mennesker lever og erfarer sine liv (Tingstad, 2006, s. 40). Tingstad argumenterer for at kulturstudiene har beveget medieforskningens fokus og interessefelt; fra fokus på effekter av mediebudskap til fokus på å skape mening, fra tekst til kontekst, fra struktur til aktør og fra kvantitative til kvalitative metoder (2006, s. 41). Med denne utviklingen har kulturstudiene vært med på å prege både resepsjonsstudier og medieetnografi.

2.2.4 Resepsjonsstudier

Som utviklingen av de fleste tradisjoner var også resepsjonsforskningen en reaksjon eller videreutvikling av andre tradisjoner. Tradisjonen har sin opprinnelse fra litteraturvitenskapen, men har mye til felles med brukerstudiene. Begrepet resepsjonsstudier kommer opprinnelig fra resepsjonsteori eller resepsjonsetikk, en tysk tradisjon innen litteraturstudier. Det sentrale innenfor denne tradisjonen er den meningen publikum har eller hvordan publikum tolker det de ser og leser. Selv om begrepene tekst og lesning er sentrale har de i denne sammenhengen en utvidet betydning (Hagen, 1998). Med utvidet betydning forstås ikke tekst bare som de trykte tekstene i bøker og aviser, men også digitale medier som tv, radio og internett. Det er de kvalitative metodene som har vært dominerende innenfor denne retningen. Studiene kombinerer ofte analyse av publikum og en innholdsanalyse (Tingstad, 2006).

Det teoretiske perspektivet som er grunnlag for forskertradisjonene kan brukes til å skille tradisjonene fra hverandre og vi kan ved hjelp av dem finne nyanser innenfor tradisjonene (Tingstad, 2006). Jeg kommer nærmere inn på de teoretiske perspektivenes betydning i neste del av kapitlet. Innenfor resepsjonsforskningen finner vi to nyanser. Den ene tar utgangspunkt i et konstruktivistisk perspektiv som innebærer at publikums oppfatning av virkeligheten er konstruert og at mennesker er aktive deltakere i sine omgivelser og på den måten skaper mening (2006). Den andre retningen tar utgangspunkt i et fenomenologisk perspektiv. Ut i fra et fenomenologisk perspektiv forstår forskeren at mediebrukeren tar utgangspunkt i og bruker sine egne opplevelser og fortolkninger når de skaper mening av det budskapet som blir forsøkt formidlet gjennom tekst og bilde (2006).

2.2.5 Medieetnografi

I Europa er det tradisjonen for kulturstudier og Birminghamskolen som har lagt det faglige grunnlaget for medieetnografien. Forskere og teoretikere er delt på hva etnografisk forskning er og bør være. Noen ser på medieetnografi som en utvidelse av resepsjonsforskning, andre som et alternativ (Hagen, 1998). Medieetnografi er inspirert av antropologi og etnologi og bruker observasjon og intervju som forskningsmetode. Etnografi kan oversettes direkte fra gresk og betyr da «å beskrive folk» (Tingstad, 2006). For forskerne er feltforskning en måte å gjøre dette på. Feltforskning gjøres ved at forskeren går inn i folks naturlige miljø og deltar i deres liv over tid (Hagen, 1998). Drotner mener at dette er en snever definisjon av etnografi. Hun mener samtidig at en snever definisjon, ved å ta utgangspunkt i en bestemt gruppe mennesker og følger dem over lengre tid, vil forskningen vil være gjennomførbar (Drotner, 2011).

Medieetnografi skiller mellom emiske og etiske perspektiv. Et emisk perspektiv tar utgangspunkt i informantens perspektiv. Forskeren studerer kulturen fra innsiden. Et etisk perspektiv tar utgangspunkt i vitenskapelige begreper og teorier for å tolke informantens svar og atferd. Forskeren studerer kulturen fra utsiden. Det vil ofte være nødvendig med en kombinasjon av begge deler i en medieetnografisk analyse, og i presentasjonen av forskningsresultatene er begge nødvendig. Hagen refererer til Giddens som definerer denne kombinasjonen av perspektiver som dobbel hermeneutikk (Hagen, 1998).

Innenfor etnologisk forskning er det viktig at tolkningene som gjøres sees i lys av den konkrete konteksten som studeres. Et annet viktig element i etnografisk forskning er de etiske refleksjonene i forskningsprosessene. Hagen (1998) viser til Hammersley og Atkinson som tar opp sentrale etiske problemstillinger innenfor feltforskning. En problemstilling er viktigheten av informert samtykke, en annen problemstilling er beskyttelsen av informantens privatliv. Andre etiske problemstilling kan være om forskningen er til skade for informantene eller om informantene blir utnyttet. Til sist kan det være en problemstilling om feltforskningen kan få konsekvenser for fremtidig forskning innenfor et miljø eller helt felt. Et eksempel på forskning som kan utfordre problemstillingen om å ha et informert samtykke fra informanten er når forskere har deltatt i online dataspill uten å oppgi sitt egentlige formål.

2.2.6 Barn som co-forskere

Nå har jeg redegjort for de fem hovedretninger innenfor medieforskningen. I tillegg vil jeg vise til en metode som forskere har benyttet innenfor barnemedieforskningen de senere årene. Det å bruke barn som medforskere eller co-forskere.

Å bruke barn som co-forskere har vært brukt i forsøk på å få tilgang på barns perspektiv. Forskningsdesignet har i disse studiene vært lagt opp til at barn selv har tatt bilder, tegnet kart, skrevet dagbøker eller at barn har blitt brukt til å intervju andre barn. Aarsand redegjør for en slik metode i en av sine artikler. Han problematiserer at en slik måte å inkludere barna i forskningen gir en utfordring ved at skillet mellom å være forsker og objektet det forskes på blir utvisket (Aarsand, 2012). I samme artikkel diskuterer Aarsand muligheten for å bruke foreldre eller lærere som co-forskere for å samle data om barns mediepraksis. Ved å bruke foreldre eller lærer som co-forskere på denne måten tar han utgangspunkt i en forståelse om at barn er sammenvevd i et sosialt, kulturelt og materielt nettverk (Sparrman & Aarsand, 2009). På den måten kan foreldre eller lærer som er en del av dette nettverket beskrive barnets mediepraksis ut i fra sitt ståsted i dette nettverket. Aarsand understreker at dette ikke sammenfaller med de mye kritiserte forskningsdesignene der foreldre og lærer blir intervjuet om barns mediepraksis (Aarsand, 2012).

En annen måte og tenke barn som medforskere på finner vi et eksempel på i boka «*Children, media and consumption, on the front edge*» (Tingstad, 2007). Her diskuterer Vebjørng Tingstad forskerens muligheter for å benytte den nye medieteknologien for informasjonsinnhenting i studier (2007). Tingstad mener at dette ikke gir barna mer kontroll over forskningsprosessen enn ved bruk av tradisjonelle metoder, men: «...,children have the potential to use their expertise to inform, calibrate and extend research projects with rich and unexpected (and easily accessible) data in the different stage of the research process.» (Tingstad, 2007, s. 139). Tingstad har i to studier valgt å samle data ved å bruke slike metoder, en gang gjennom chat-rom og en gang ved bruk av e-post og tekstmeldinger. Hun mener at slike metoder legger til rette for en mer åpen tilnærming både til forskningssituasjonen og informantene. I tillegg legger slike metoder til rette for at informantene lettere kan introdusere nye temaer, forskeren kan få tilgang til et

stort empirisk materiale og muligheten til å oppdage nye perspektiver og tolkninger (2007). Jeg tenker at forskeren ved å gi barna muligheten til å bruke sin kompetanse til å gi informasjon også får større tilgang til å høre barnets stemme.

2.3 Ulike perspektiver innen forskning på barn og medier

Over har jeg redegjort for medieforskningens historie, utvikling og tradisjoner.

Forskertradisjonene er som jeg har vært inne på knyttet til teoretiske perspektiver. I denne delen vil jeg komme nærmere inn på dette. Jeg vil utdype teorigrunnet som ligger til grunn for min forståelse, analyse og drøftinger senere i oppgaven. Først redegjør jeg for hvordan barn kan posisjoneres i forskning generelt og medieforskning spesielt. Videre redegjør jeg for forskjellen mellom barneperspektiv og barnets perspektiv. I neste del retter jeg fokus på bruk av teoretiske perspektiver i forskning på barn og medier. Jeg peker på hvorfor det er viktig å ta utgangspunkt i teoretiske perspektiver når det forskes på barn og medier. Jeg presenterer tre forskningsperspektiver som nærmer seg relasjonen mellom barn og medier på ulike måter, et essensialistisk perspektiv, et konstruktivistisk perspektiv og et kontekstualistisk perspektiv.

2.3.1 Barnet posisjon og barneperspektivet

Tradisjonelle teorier har sett barn som forbrukere av en kultur voksne har etablert. Nyere sosiologiske teorier argumenterer derimot for at barn og voksne er likeverdige i å være aktivt skapende i en felles kultur (Corsaro, 2011). I motsetning til den historiske oppfatningen av fenomenet barn som en utviklingsfase på vei mot å bli en voksen, «*becomming*» er det i dag en vanlig oppfatning at barn er selvstendige individer og aktører i eget liv, «*being*». Barn og unge har fått en sterk egenverdi og beskrives i dag som kompetente.

Selv om vi ser en generell oppfatning om at barnet i dag er kompetent, har det innenfor barnemedieforskningen i takt med medieutviklingen utviklet seg to motpoler i hvordan barn kan forstås i relasjon til sin mediebruk (Tingstad, 2006). På den ene siden forstås barnet som naturlig kompetent. Representanter for denne forståelsen ser medieutviklingen som en unik mulighet for utvikling kombinert med lek. Denne gruppen kalles gjerne

medieoptimister. På den andre siden finner vi de som oppfatter barn som sårbart for mediepåvirkning og derfor trenger beskyttelse og kontroll. Denne gruppen kalles gjerne teknologipessimister. Siden denne oppgaven ikke er direkte knyttet til diskusjonen om polarisering velger jeg å vise til den uten å gå nærmere inn i den.

Endringen i synet på barn fra *becoming* til *being* har også fått betydning for forskning på barn generelt og barnemedieforskningen som denne oppgava er opptatt av. Det har utviklet seg et barneperspektiv med en oppfatning om at barn og unge selv er de beste informanter for at voksne skal forstå deres livsverden. Karin Hake (1999) skiller mellom at voksne tar et barneperspektiv og at barnet lever i et barneperspektiv. Når en forsker velger å ta et barneperspektiv vil det få konsekvenser både for studiets problemstilling, metodevalg og resultater. Forskeren ser barnet som subjekt og belyser problemstillinger som er viktig for barn i deres livsverden.

Gunilla Halldén (2003) påpeker et viktig skille mellom de to posisjonene; barnets perspektiv og et barneperspektiv. Et barneperspektiv er en fortolkning, og de data som er grunnlag for denne fortolkningen behøver ikke være hentet direkte fra barn. Ønsker forskeren derimot å ta barnets perspektiv så innebærer dette at data samles inn direkte fra barn. Med bakgrunn i Hake og Halldén sine forklaringer forstår jeg at barnets perspektiv bidrar til å skape forståelse av barns livsverden, mens et barneperspektiv bidrar med kunnskap til å forklare ulike sider ved barnet og dets livsverden. På denne måten har vi et skille mellom det å forklare barnet og dets livsverden, et barneperspektiv, og det å forstå barnet ut i fra dets egen livsverden, barnets perspektiv.

På lik linje med Gunilla Halldén, argumenterer Sparmann og Aarsand (2009) for at medieforskningen må skille mellom barnets perspektiv og barneperspektivet. Men at begge perspektivene bør være med for å forstå at barn ikke skiller mediepraksis fra andre praksiser i sitt hverdagsliv. Sparmann og Aarsand peker på at forskeren ved å ta barnets perspektiv som utgangspunkt, vil forstå mediebruken som en av mange praksiser i barns liv.

Når dette er sagt kan det stilles spørsmål ved om en voksen forsker kan klare å ta barnets perspektiv fult ut, uten å påvirkes av sitt voksen perspektiv. Det er kanskje ikke så enkelt å ta barnets perspektiv i praksis som det kan synes ut i fra redegjørelsen over. Som vist tidligere i kapittelet prøver noen forskere å løse dette dilemmaet ved å bruke barn som medforskere. Utfordringen med den løsningen er at barn ikke har en voksens kompetanse til å kunne uttrykke seg på et forskningsnivå som en voksen forsker vil kunne. En løsning kan være det Kirsten Drotner, i følge Hake (1999), peker på nemlig betydningen av å ha et «*vitenskapelig dobbeltblikk*» i forskning på barn og unge. Drotner skiller mellom et *utenfra og inn blikk*, der forskeren ser problemstillinger som voksne med en voksens distanse. Og et *innenfra og ut blikk*, der forskeren ser på barnets livsverden i solidaritet med barnet og husker at vi selv har vært barn, og bringer denne kunnskapen og erfaringen inn i forskningen.

Nå har jeg redegjort for hvordan barn kan posisjoneres gjennom forskningens perspektiver på barn og unge. I den neste delen vil fokus være på teoretiske perspektiver som kan være utgangspunkt for forskning på barn og medier.

2.3.2 Å ta utgangspunkt i teoretiske perspektiver i forskning på barn

Medieforsker Jesper Olesen (2003) argumenterer for at det i barnemediestudier er viktig å ha fokus på teoretiske perspektiver. Han argumenterer for at teoretiske perspektiver innen for barnemedieforskningen åpner mulighetene for å formidle forståelige meninger om virkeligheten. I et felt med store metodiske og teoretiske variasjoner, som vi finner innenfor barnemedieforskningen (Tingstad, 2006), vil en tydelig presentasjon av teoretisk perspektiv i artiklene kunne bidra til et mer oversiktlig bilde av feltet. Et oversiktlig bilde vil gi økt mulighet til å kunne sammenligne og fastslå klarere og mer entydige resultater på tvers av studiene slik som Tingstad (2006) etterlyser.

Jesper Olesen (2003) hevder at tradisjonell medieforskning har en oppfatning om at barn og barndom best forstås ved å se på forskjellene mellom barn og voksne. Denne oppfatningen har vært så etablert at det sjelden stilles spørsmål ved den. Olesen mener at en forklaring på at en slik oppfatning ikke har blitt utfordret kan være at den over mange år

har blitt bekreftet av forskningsdisiplinene som tradisjonelt har fokus på barn; psykologi, biologi, sosiologi og pedagogikk. Den tradisjonelle barneforskningen har basert seg på utviklingsteorier som fysisk, psykisk og kognitiv utvikling, teorier om barns utvikling til kulturelle individer og sosialisering til å bli medborgere (Olesen, 2003). Det vil si en oppfatning om at barn og barndom er forskjellig fra det å være voksen. Olesen mener at det ikke er godt nok å forske på hvordan barn bruker medier, like viktig er det å se på hvordan bruken oppfattes og fortolkes i den sammenhengen mediene brukes.

Olesen stiller spørsmål ved oppfatningen om at barn er annerledes eller om det bare er medieskaperne som ser på dem som annerledes. Han argumenterer for at forskerne i tillegg til å ta et perspektiv der barn er aktører også må ha fokus på hvilket syn medieskaperne har på sitt publikum. Han skriver: «*The perspective's view of the media determines whether the emphasis in media research will be on the text, the viewer or the context, while the view of childhood determines the corresponding actor status of the child.*» (2003, s. 22). Her peker Olesen på at perspektivet forskeren har på barndommen bestemmer hvilken status barnet har i studien. Sagt med andre ord, hvilken posisjon barnet har.

Videre mener Olesen (2003) at teoretiske perspektiver ikke bare er begrensende for vår forståelse av virkeligheten. Teoretiske perspektiver gir oss også muligheten til å forstå og uttrykke en forståelig mening om virkeligheten. Han argumenterer for at barnemedieforskningen bør ta utgangspunkt i ulike teoretiske perspektiver. Hans ønske er å få feltets oppmerksomhet over på teoretiske, språklige, politiske og kulturelle sammenhenger som gjør barns mediebruk naturlig del av hverdagen. Han håper en slik dreining vil gi større variasjon av perspektiver som legitimt kan brukes i barnemedieforskningen (2003).

Jeg har tidligere i kapittelet redegjort for ulike posisjoner barnet kan ha i forskningen. Nå vil jeg se nærmere på viktigheten av å være oppmerksom på sammenhengen mellom perspektivet forskeren har på medier og perspektivet forskeren har på barndom. Olesen (2003) beskriver tre perspektiver en forsker kan ha til relasjonen mellom barnet og medier.

Det første er et essensialistisk perspektiv som tar utgangspunkt i barnet som noe annet enn en voksen. Barnet mangler noe som det forventes at en voksen har utviklet. Barnet oppfattes som passiv, sårbar, uerfarent og inkompetent. En slik oppfatning gjør barnet mottakelig og sårbart som publikum. Effekstudier der fokus er rettet mot innholdet og dens effekt på publikum, som i denne sammenhengen er barnet, knyttes ofte opp imot et slikt perspektiv. Olesen kritiserer perspektivet for å definere barnet som en ensartet gruppe uten at det ser individene og plasserer det inn i en kontekst. Han advarer samtidig mot å undervurdere mediernes effekt (2003, s. 23).

Det andre er et konstruktivistisk perspektiv som tar utgangspunkt i at barnet er aktivt på en måte som gjør at de selv skaper mening ut i fra mediebruken. Perspektivet vektlegger barnets fortolkningsstrategier i relasjon til spesifikke medier og deres innhold. Perspektivet har et utgangspunkt i Jean Piaget og Lev Vygotsky sin lære om de kognitive prosesser. Barn tar til seg og bruker informasjon fra sine omgivelser for så å bruke dette til å skape sitt eget syn på verden (Olesen, 2003, s. 24). Perspektivet har fokus på her og nå, og forskning som knyttes til dette perspektivet ser gjerne på hvordan enkelt individer eller barn tolker mediebudskap. Eksempler på slik forskning kan være tekstanalyse eller som vist tidligere resepsjonsstudier.

Det tredje er et kontekstualistisk perspektiv som tar utgangspunkt i at barnet er aktivt innenfor en sammenheng. Fokuset er på den verden som befinner seg rundt barnet. Som publikum har barnet ut i fra dette perspektivet en deltakerstatus og på den måten muligheten til å skape mening ut i fra medier og budskapet. Forskning som tar dette perspektivet er interessert i tilgang på medieteknologi samt de økonomiske- og organisatoriske faktorene i det medielandskapet barnet befinner seg. I tillegg er det et fokus på hvilken oppfatning produsentene har av sitt publikum, om de produserer budskap for å underholde eller utdanne, om de produserer til et publikum med høy eller lav prioritet. Forskning med dette perspektivet følger ofte en historisk utvikling av barns mediebruk (Olesen, 2003).

Olesen mener at de tre perspektivene utfyller hverandre og argumenterer for at forskningen på barn og medier bør inneholde en triangulering av perspektivene (2003). Essensialismen med fokus på innhold og dets effekt på barn, konstruktivismen med fokus på barnets fortolkning og kontekstualismen med fokus på konteksten eller sammenhengen barnet bruker medier. Olesen mener at barnemedieforskningen har hatt en forkjærlighet for enkelte perspektiver og fortolkninger av barnet som publikum (2003). Med dette oppfatter jeg at han sikter til at hovedtyngden av forskningen har benyttet et essensialistisk perspektivet og gjennomført effektstudier.

Når jeg har valgt å redegjøre for de tre overnevnte perspektivene er dette med bakgrunn i at jeg trekker dem inn i mine drøftinger senere i oppgava. I kapittel 4 drøfter jeg hvilke av de tre perspektivene vi kan finne igjen i resultater og konklusjoner i undersøkelsene som ligger til grunn for de utvalgte artiklene.

Det er flere innad i forskningsmiljøet som er opptatt av hvilke teoretiske perspektiver som ligger til grunn for forskningen på barn og medier. Sparrman og Aarsand (2009) tar utgangspunkt i at barn må sees i sammenheng med sosiale, kulturelle og materielle nettverk og argumenterer for det de kaller «*kritisk barnestudie*». De mener at forskningen i stedet for å ha oppmerksomheten på enkeltmedier som tv eller internett bør undersøke samspillet mellom politikk, hverdagspraksis og oppfatninger av medier. De argumenterer for at forskningsfeltet på barn og medier bør ha et større fokus på å forstå sammenhenger og relasjoner heller enn på særegenheter og variasjoner eller forskjeller. Sparrman og Aarsand mener at dette vil rette oppmerksomheten på barn og barndom i større grad enn dagens forskningsfelt gjør. De støtter sin argumentasjon på Sandin et al. og siterer dem: «...*combine different methodologies, macro and micro analysis, global perspectives and establish an analytical distance to the professional and political interests that use the child perspective to underline their claims for legitimacy to represent children and the interest of the child*» (Sandin et al., gjengitt i Sparrman & Aarsand, 2009, s. 304).

Sparrman og Aarsand (2009) argumenterer for at en kombinasjon av sosiologiske teorier om barndom, tverrfaglige teorier og diskursanalyse vil gjøre det mulig å undersøke hvordan barn, barndom og medier henger sammen og (re)forhandles om både i politisk praksis og av barna selv. De argumenterer for at en tverrfaglig kritisk tilnærming vil løfte forskningen bort fra fokuset på hva som er bra eller skadelig, og over på spørsmål som hvordan barn bruker ulike medier, hva står på spill når barn bruker medier, når utøver mediene makt og ikke. En slik tverrfaglig kritisk tilnærming vil etter deres mening posisjonere barnet i sentrum og åpne forskningsfeltet for slike og andre sammensatte forskningsspørsmål.

2.3.3 Oppsummering av kapitlet

I dette kapitlet har jeg redegjort for oppgavens sentrale begrepsforståelse og lagt et teoretisk grunnlag for den kommende analysen og drøftingen senere i oppgava. I første del redegjorde jeg for den grunnleggende begrepsforståelsen for denne oppgava. Den andre delen hadde oppmerksomheten rettet mot medieforskningens historie, utvikling og tradisjoner. Jeg redegjorde for fem hovedretninger før jeg til slutt redegjorde for en metode der barn trekkes inn som medforskere. I siste del av dette kapitlet har fokus vært rettet mot hvordan barn posisjoneres i forskning. Jeg har redegjort for hvordan barnets perspektiv skiller seg fra et barneperspektiv. I siste del av kapitlet redegjorde jeg for teoretiske perspektiver som kan være utgangspunkt for forskning på barn samt hvordan og hvorfor det er behov for et teoretisk perspektiv i barnemedieforskningen. I neste kapittel redegjør jeg for oppgavens metodiske tilnærming.

3. METODE

I dette kapitlet gjennomgår jeg oppgavens metode og design. Jeg har valgt å gjøre en kvalitativ innholdsanalyse med utgangspunkt i Sigmund Grønmo (2004) sin beskrivelse av undersøkelsesopplegg og design. Jeg starter dette kapitlet med å redegjøre for metodevalget. Videre fortsetter jeg å redegjøre for forberedelsene til datainnsamlingen, selve datainnsamlingen, kategoriseringen og analysen. Kapitlet avsluttes med en evaluering av eget prosjekt.

3.1 Valg av kvalitativ innholdsanalyse som metode

Formålet med min oppgave er å få et bilde av hvordan barn posisjoneres i forskning med tema knyttet til medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. Jeg har derfor valgt å gjøre en innholdsanalyse. Både *innholdsanalyse*, *litteraturstudie* og *dokumentundersøkelse* er begreper og metoder som kan synes sammenfallende. Det er alle studier av sekundærdata eller data som er samlet inn av andre til et annet formål enn det aktuelle studiet. Jeg vil videre i denne delen peke på forskjellene og redegjøre for mitt metodevalg, som er kvalitativ innholdsanalyse.

Jacobsen (2010) bruker både begrepet *litteraturstudie* og *dokumentundersøkelse* på studier av dokumenter, tekster og statistikker. Han mener at hensikten med en dokumentundersøkelse er å få frem hva som er kunnskapsstatusen innenfor et felt. Studien kan både gjøres som en selvstendig studie og som en forberedelse til videre studier (Jacobsen, 2010). Min oppgave er ment som en selvstendig studie, men jeg tenker at den også kan brukes som en forberedelse til videre studier. Når jeg ikke velger å gjøre en litteraturstudie eller dokumentundersøkelse så er det begrunnet i at mitt formål med denne oppgaven ikke primært er å få frem kunnskapsstatus på et felt.

Grønmo (2004) bruker begrepet *innholdsanalyse* uten å skille mellom typer av dokumenter. Metoden kan brukes på dokumenter som presenteres i tall, lyd, bilde eller tekst. Det er mest vanlig å bruke kvalitativ innholdsanalyse på dokumenter med verbalt innhold. Innholdet trenger nødvendigvis ikke å foreligge som skriftlige tekster. Det kan

være muntlige, som i et lydopptak, men vil da som regel bli skriftliggjort før innholdsanalysen. Mitt valg av type dokument, artikkelformatet, er skriftlige tekster. Tekstene baserte seg i hovedsak på verbalt innhold ved at de fleste bygger på kvalitative studier med intervjuer. Formålet med en innholdsanalyse er å gi et innblikk i argumenter, standpunkter, holdninger eller verdier i tekstene (2004). Et eksempel på bruk av kvalitativ innholdsanalyse er den såkalte «NRK- undersøkelsen». Skirbekk og Aagedal (1973) gjorde en analyse av fire radioprogram og et tv-program med ulike tema fra NRK i 1971. Radioprogrammene ble transkribert før de ble analysert. Hensikten med nevnte studie var å vurdere den idépolitiske balansen i programmene (Grønmo, 2004). Hensikten i min oppgave er ut i fra et utvalg artikler å se på hvordan barnet posisjoneres i barnemedieforskning som retter oppmerksomheten mot medieteknologi og relasjonene mellom barn og foreldre.

Grønmo (2004) setter et tydelig skille mellom kvalitativ og kvantitativ innholdsanalyse. En kvalitativ innholdsanalyse ligner en kvantitativ innholdsanalyse på den måten at de begge krever en systematisk gjennomgang for å kategorisere innholdet og registrere data, som er relevant for studiets problemstilling. Det som skiller de to metodene fra hverandre er at innholdet i de dokumentene som skal analyseres behandles og registreres enten som kvalitative eller som kvantitative data. Jeg har valgt en kvalitativ innholdsanalyse og har dermed behandlet og registrert dataene som kvalitative data. Eksempelvis så har jeg ikke telt hvor mange ganger barn har blitt sitert i teksten, noe som kunne være aktuelt i en kvantitativ innholdsanalyse med formål å undersøke hvordan barnet posisjoneres.

3.2 Datainnsamlingen

Datainnsamlingen i en kvalitativ innholdsanalyse kjennetegnes ved at den går parallelt med dataanalysen. Samtidig som tekstene analyseres og tolkes blir problemstillingen bedre belyst, og det blir tydelig hvilke andre tekster som vil kunne være relevante for analysen. Metoden krever fleksibilitet og vanskeliggjør detaljert planlegging (Grønmo, 2004). Viktigheten av å ha evne til fleksibilitet fikk jeg bekreftet gjennom store deler av arbeidet med oppgaven. Det var behov for fleksibilitet både opp imot presisering av problemstilling, ved valg av tekster, under datainnsamlingen og i analysearbeidet. Når jeg for eksempel fant noe som var interessant for problemstillingen i en artikkel, som jeg ikke

hadde vært oppmerksom på i en annen, valgte jeg å gå tilbake for å se om en allerede gjennomgått artikkel berørte dette på noen måte.

Grønmo (2004) deler datainnsamlingen inn i en forberedende fase og en fase knyttet til selve gjennomføringen av datainnsamlingen. Nå vil jeg redegjøre for hva som ligger i de to fasene og gjennomgå hvilke valg jeg har gjort og hvilke utfordringer jeg har møtt.

I undersøkelsesopplegget som Grønmo (2004) beskriver peker han på tre oppgaver i den forberedende fasen i en kvalitativ innholdsanalyse. For det første å avklare formålet med eller fokuset for datainnsamlingen, og for det andre å finne de aktuelle tekstene. Begge oppgavene bygger på studiets problemstilling. Grønmo foreslår at problemstillingen bør inneholde både en avklaring på hvilket tema som skal undersøkes og hvilke tekster som skal undersøkes. Han mener det vil bidra til å holde fokus under datainnsamlingen. Den tredje oppgaven med eventuelt å avtale adgang til bruk av tekstene var ikke relevant for meg siden utvalget mitt var publiserte tekster som derfor er offentlig tilgjengelig for alle.

3.2.1 Formålet med datainnsamlingen

Formålet med datainnsamlingen er å belyse problemstillingen. For å holde fokus i datainnsamlingen valgte jeg å lage en analyseguide. (Vedlegg 1) Analyseguiden var et hjelpeverktøy for å holde fokus på det jeg var ute etter. De ulike artiklene hadde ulik tematikk og var svært interessante hver for seg. Analyseguiden bidro til at jeg fikk et tilnærmet likt datagrunnlag ut i fra de ulike artiklene. På sammen måte som jeg justerte problemstilling i forhold til datainnsamling justerte jeg analyseguiden underveis. Noen spørsmål viste seg overflødige, noen kunne ikke besvares ut i fra artiklene alene, mens andre spørsmål ble nødvendig å tilføye for bedre å belyse problemstillingen. Eksempel på et spørsmål som ikke lot seg besvare ut i fra artiklenes tekst var innenfor hvilken forskningstradisjon studiene kunne plasseres. For å få svar på dette måtte jeg samle annen informasjon som artiklene gav for så å drøfte dette. Formålet med min oppgave er å undersøke hvordan barn posisjoneres i den nordiske barnemedieforskningen etter den digitale vendinga. Derfor ble det viktig at fokus under datainnsamlingen var rettet mot hvordan artiklene ivaretok barnets posisjon.

3.2.2. Å finne tekster og gjøre et utvalg

Den andre oppgaven som hovedsakelig ligger til forberedelsene er å finne tekster (Grønmo, 2004). Jeg hadde en klar avgrensning på hvilket tema artiklene skulle omhandle. Alle artiklene er knyttet til medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. Noen i stor grad, andre som en del av flere diskusjoner. Som redegjort for tidligere viste det seg at jeg fikk en utfordring med dette valget siden temaet har hatt liten oppmerksomhet både i internasjonale og i de nordiske forskningsmiljøene. Jeg satte ingen begrensninger på hvilke type medieteknologi studiene skulle omhandle. Det ble et valg som førte til at utvalget dekket et bredt bilde av barnemedieforskningen som har hatt fokus på relasjonen mellom barn og foreldre. Et avgjørende valg for at jeg fikk et stort nok utvalg til å gjennomføre studien. Hadde jeg begrenset til bare en type medieteknologi hadde jeg trolig måttet utvide til flere underveis for å få et stort nok utvalg.

Alle artiklene er publisert i fagfelleverderte tidsskrifter i perioden 2007 til 2014, som samsvarer med tidsperioden etter den digitale vendinga. Som jeg har skrevet og argumentert for tidligere var en avgrensning at alle artikler skulle bygge på barnemedieforskning fra de nordiske landene. Jeg har valgt å gjøre ett unntak fra dette. I den artikkelen er det informanter fra 25 europeiske land inkludert alle de nordiske landene. Alderen på informantene som kategoriseres som barn/ungdom spenner seg fra 6 år og opp til 29 år. I tillegg kommer foreldrene. I en av artiklene er det høy alder på informantene, 17-29 år. Ut i fra en oppfatning om at dagens ungdomstid strekker seg langt ut over myndighetsalder, og siden åtte av de ti informantene i denne studien er hjemmeboende, og på den måten i en tett relasjon til sine foreldre, har jeg valgt å inkludere denne artikkelen.

3.2.3 Presentasjon av de utvalgte artiklene

For å gi leseren et bedre innblikk i datamaterialet velger jeg å gi en kort presentasjon av tema og formål i de seks artiklene og eller studiene de bygger på. Jeg har nummerert artiklene fra 1 til 6 for å forenkle henvisningen til dem senere i oppgaven.

Artikkel nr. 1: «*”We can’t just sit the whole day watching TV” - Negotiations concerning media use among youngsters and their parents*» (Hagen, 2007). Artikkelen undersøker barns bruk av nye medier i dagliglivet samt hvordan bruken blir regulert og hvordan foreldre og barn forhandler om bruk innad i familien.

Artikkel nr. 2: «*”World of Warcraft – til ungdommers begjær og foreldres besvær” - Unge online-spillende menns opplevelse av samspill med foreldre og medspillere*» (Arvola & Clancy, 2014). Artikkelens formål er å formidle hvordan spillingen kan påvirke deltakelse i familielivet, og hvordan ungdom som spiller WoW kan oppleve foreldrenes reaksjoner.

Artikkel nr. 3: «*”Connected presence” in distributed family life*» (Christensen, 2009). Artikkelen utforsker sammenhengen mellom moderne familieliv og den medierte kommunikasjonen mellom familiemedlemmer. Den vektlegger bruk av mobiltelefon og har fokus på foreldrenes medierte kommunikasjon mellom hverandre og barna.

Artikkel nr. 4: «*In the borderland between family orientation and peer culture: the use of communication technologies among Norwegian tweens*» (Kaare, Brandtzaeg, Heim, & Endestad, 2007). Formålet med artikkelen er å undersøke hvordan tenåringer i Norge bruker kommunikasjonsteknologi, innholdet i det som kommuniserer og hvordan deres bruk av kommunikasjonsteknologi vedlikeholder og utvikler deres relasjon til jevnaldrende og familie.

Artikkel nr. 5: «*Mothers’ and fathers’ insights into teenagers’ use of the internet*» (Sorbring & Lundin, 2012). Formålet med studiet som presenteres i artikkelen er å undersøke sammenhengen mellom mødre og fedres innsikt og tenåringenes erfaringer med internett.

Artikkel nr. 6: «*Exploring types of parent-child relationship and internet use across Europe*» (Paus-Hasebrink, Bauwens, Dürager, & Ponte, 2013). Denne artikkelen bygger på

en survey gjennomført i regi av et europeisk forskningsnettverk, EU Kids Online («*European Research on Cultural, Contextual and Risk Issues in Children's Safe Use of the Internet and New Media*») ledet av Sonia Livingstone og Leslie Haddon. Artikkelen utforsker typer av foreldre/barn relasjoner og internettbruk. Den diskuterer tre forskningsspørsmål; Hvilke typer foreldre/barn relasjon knyttet til internett bruk finnes? Hvordan sammenfaller disse med utvikling-, sosiale og kulturelle mønster? Og hvordan fordeler relasjonstypene seg utover Europa?

3.3 Gjennomføringen av datainnsamlingen

Grønmo (2004) sitt undersøkelsesopplegg legger opp til at forskeren i datainnsamlingsfasen foretar en systematisk gjennomgang av tekstene som velges ut. I tillegg vil forskeren i denne fasen fortsette å gjøre kontinuerlige vurderinger av hvilke tekster som kan være relevante for sin studie. Grønmo (2004) trekker frem tre oppgaver i datainnsamlingsfasen. Kildekritiske og kontekstuelle vurderinger er en oppgave, utvelgelse og registrering av relevant innhold en annen og den tredje oppgaven han trekker frem er kategorisering av det relevante innholdet i tekstene. Med utgangspunkt i kriteriene knyttet til tema og type dokument gjennomførte jeg et grundig arbeid på biblioteket med å søke etter artikler. Hoveddelen av denne jobben ble gjort i forkant av datainnsamlingen med supplerende og utvidede søk under datainnsamlingsfasen og analysefasen.

3.3.1 Kildekritisk og kontekstuelle vurderinger

Kildekritiske vurderinger er viktig i alle typer undersøkelsesopplegg, men spesielt viktig i kvalitative innholdsanalyser. Det er spesielt fire forhold som er viktig å vurdere, kildens tilgjengelighet, relevans, autentisitet og troverdighet (Grønmo, 2004). I denne delen vil jeg redegjøre for mine kildekritiske vurderinger.

Kildenes tilgjengelighet var i utgangspunktet ingen problem siden jeg hadde valgt å undersøke publiserte artikler. Utdragingen lå i å søke så bredt at jeg fikk med alle relevante artikler. Forskeren skal velge ut de kildene som er de mest relevante for problemstillingen i den konkrete studien (Grønmo, 2004). Jeg valgte å starte med et systematisk søk i ulike databaser. Gjennom søk i databasene ble jeg kjent med tidsskrifter

som var spesifikt opptatt av barn/unge og medier. I tillegg søkte jeg i ulike tidsskrifter som enten har et generelt fokus på eller et forskningsfokus på barn og unge, på familie eller på medier. Jeg søkte både i internasjonale og nasjonale tidsskrifter. Jeg søkte meg gjennom årgang for årgang og utgivelse for utgivelse i de tidsskriftene jeg mente var relevante. Med utgangspunkt i avgrensningen til tidsperioden etter den digitale vendinga, søkte jeg så langt tilbake i tid som tidsskriftet var utgitt eller tilbake til år 2000. I tillegg til de systematiske søkene gjennomførte jeg oppfølgende og usystematiske søk ved bruk av snøballmetoden (Jacobsen, 2010). Med utgangspunkt i snøballmetoden søkte jeg etter forfattere med bakgrunn i referanser i de utvalgte artiklene, ut i fra referanser i andre artikler med fokus på barn og medier og ut i fra forfattere som har skrevet om emnet eller nærliggende emner i bøker. I tillegg var jeg oppmerksom på andre relevante artikler som ble foreslått av databasene til de søkene jeg gjorde. Bruk av snøballmetoden var tidkrevende og jeg hadde ingen garanti for at jeg fikk noen resultater. Det var samtidig viktig for i størst mulig grad sikre at jeg fikk et bredt utvalg.

Vurdering av kildens autenticitet, det vil si om teksten er ekte eller det den fremstilles som ble gjort fortløpende. Det kan være vanskeligere å vurdere kildens autenticitet når kilden er et dokument og ikke en person eller respondent (Grønmo, 2004). Jeg støttet mine vurderinger på at jeg valgte fagfelleverderte artikler. I tillegg vurderte jeg tekstens autenticitet opp imot hvilke forskningsinstitusjoner som var knyttet til studiet og om andre forskere refererer til studien. I forlengelsen av å vurdere en kildes autenticitet ligger vurderingen av dokumentets troverdighet. Et dokument kan inneholde feilaktig informasjon, for eksempel for å fremme bestemte interesser (Grønmo, 2004). Ved å undersøke sekundærdata hadde jeg mindre kontroll både på mulige feilkilder i studiene og på om jeg kunne stole på de kildene dataene kommer fra. Å vurdere forskningens uavhengighet og i lys av sin kontekst kan være til hjelp for å belyse studienes troverdighet. Grønmo (2004) argumenterer for at kontekstuelle vurderinger er en del av grunnlaget for de kildekritiske vurderingene. Han sier at forskeren ved å sette teksten i lys av sin kontekst kan vurdere tekstens autenticitet og innholdets troverdighet. Videre argumenterer han for at det å foreta de kontekstuelle vurderingene ikke bare har en kildekritisk betydning. Han trekker frem det å foreta vurderinger av tekstens representativitet og mening som to viktige kontekstuelle vurderinger.

En vurdering av tekstens representativitet gjøres med utgangspunkt i hvem eller hva tekstene er representative for, og om den bare representerer forfatteren eller om den er utformet på vegne av andre (Grønmo, 2004). Gjennom datainnsamlingen registrerte jeg om artiklene bygget på en kvalitativ eller kvantitativ undersøkelse, om det var voksne som hadde svart på vegne av barna eller ikke. I tillegg undersøkte jeg om forskeren i sin konklusjon hadde tatt hensyn til hvem studien var representativ for. En annen oppgave var å undersøke hvem studiene representerer. Samfunnsstudier gir et konstruert bilde av fenomenet det belyser og på den måten representerer de direkte eller indirekte noe mer enn om det ville vært mulig å gjennomføre helt objektive samfunnsstudier.

Den siste kontekstuelle vurderingen Grønmo (2004) peker på er å gjøre en vurdering av tekstens mening ut i fra hvordan teksten fremstilles og formidles. I min studie fulgte tekstene en metodisk fremstilling ut i fra krav til oppbygning av artikler. Selv med strenge formkrav blir artiklene skrevet ulikt. I tillegg har ulike tidsskriftene ulike formkrav som underbygger denne variasjonen. Jeg erfarte underveis i mitt arbeid at det var en utfordring å sammenligne artikler fra ulike fagområder. Tingstad (2006) mener det innenfor medieforskningen blir stilt svært ulike forskningsspørsmål, metodene som er brukt har vært ulike og forskningsprosjektene har foregått med bakgrunn i ulike paradigmer. Med paradigme menes vitenskapsfilosofisk retning, det vil si at en gruppe forskere med beslektede idealer, begreper og metoder, kan sies å tilhøre et felles paradigme (Tingstad, 2006). Den graden av variasjon både mellom fagområder og innad i forskningsfeltene som jeg erfarte underveis i arbeidet med denne oppgaven mener jeg underbygger valget om å benytte en kvalitativ metode.

3.3.2 Utvelgelse og registrering av relevant innhold

Utvelgelsen og registreringen av relevant innhold fra tekstene er den andre viktige oppgaven i datainnsamlingsfasen. Det er studiets problemstilling som er grunnlaget for utvelgelse og registrering av relevant innhold. Selv om utvelgelsen skal basere seg på studiets problemstilling, vil kriteriene for utvelgelsen revurderes eller nyanseres underveis i datainnsamlingen etter hvert som tekstene gjennomgås (Grønmo, 2004).

Intervju er en mye brukt form i de kvalitative metodene og vil være til hjelp for å få en åpen datainnsamling (Jacobsen, 2010). Inspirert av denne type design valgte jeg å utarbeide en analyseguide som var utgangspunkt for gjennomgang og utvelgelse av innhold som jeg mente var relevant for problemstillingen. Analyseguiden laget jeg med utgangspunkt i forskningsspørsmålene. Hver av artiklene ble lest flere ganger og innhold registrert under de ulike spørsmålene i analyseguiden. Ved å stille de samme spørsmålene til alle tekster sikret jeg å få med de temaene jeg mente var relevant for problemstillingen fra alle tekstene. I tillegg hadde jeg et godt verktøy for å gå tilbake i allerede gjennomgåtte tekster for å stille oppfølgende spørsmål etterhvert som de eventuelt dukket opp. I denne fasen vekslet jeg mellom datainnsamling og analyse. Noen av spørsmålene inviterte mer til analyse enn andre, for eksempel spørsmål direkte knyttet til barnet posisjonering. Dette spørsmålet åpnet både for registrering av faktiske forhold og for en analyse.

3.3.3 Kategorisering

Den tredje oppgaven Grønmo (2004) trekker frem i datainnsamlingsfasen er kategorisering av det relevante innholdet. Etter hvert som relevant innhold velges ut og registreres, vurderer og fortolker forskeren teksten inn i ulike kategorier. I denne fasen veksler forskeren mellom datainnsamling og dataanalyse. Grønmo (2004) skriver:

«Kategoriseringen er en del av datainnsamlingen og bidrar til at problemstillingen blir stadig bedre belyst.» (s. 191).

For å kategorisere de svarene jeg fikk gjennom å analysere artiklene hadde jeg behov for et oversiktlig system som jeg kunne bruke videre i min analyse. Jeg valgte å lage en matrise. Det som skiller en matrise fra en tabell er at den inneholder sitater og ikke tall. På den måten egner en matrise seg bedre enn en tabell for å behandle kvalitative data (Grønmo, 2004). For å vise hvordan min matrise ser ut har jeg lagt inn deler av malen på neste side.

	Formål	Problemstilling	Metode	Perspektiv	Resultat / Konklusjon
Artikkel 1					
Artikkel 2					
Artikkel 3					

Matrisen har en rad for hver artikkel og flere kolonner med utgangspunkt i kategoriseringen av innholdet. Hvilke kolonner som skulle være med ble klart etter hvert som jeg kategoriserte mer og mer data. Underveis ble noen kolonner valgt bort mens andre ble delte andre opp i flere kolonner. Det var viktig å få med kategorier som kunne belyse problemstillingen.

I tillegg gruppert jeg artiklene ut i fra type studiemetode som var brukt. De kvalitative studiene øverst og de kvantitative studiene nederst. Dette har jeg gjort for eventuelt å kunne se forskjellene mellom artiklene som bygger på kvalitativ versus kvantitativ metode tydeligere. Det var denne grupperingen som dannet grunnlaget for nummereringen av artiklene. Nummereringen har ingen annen betydning enn at de er gruppert og at det forenkler henvisningen til de ulike artiklene i oppgava. Alternativt kunne de vært nummerert ut i fra alfabetisk rekkefølge eller årstall de ble publisert.

3.4 Analyse

Selve analysearbeidet handler om å dele opp data i kategorier for deretter å finne sammenhenger mellom kategoriene (Jacobsen, 2010). I en kvalitativ innholdsanalyse starter analyseprosessen allerede i datainnsamlingsfasen. Den neste fase av analysearbeidet ble gjort under arbeidet med kategoriseringen. Jeg startet med å legge inn ganske lange sitater fra artiklene, i matrisa. Etter hvert som jeg jobbet med kategoriseringen forsøkte jeg å forenkle sitatene til mest mulig konkrete stikkord. Jeg kategoriserte artikkel for artikkel, del for del for å finne data som kunne belyse både forskningstradisjon og posisjonering av barnet. Til slutt sammenlignet jeg kategoriene artikkel for artikkel for å få et helhetlig bilde av hver av dem. I tillegg sammenlignet jeg artiklene med hverandre både kategori for kategori og det helhetlige bildet.

3.5 Evaluering av eget prosjekt

Grønmo (2004) peker på tre typiske problemer for kvalitativ innholdsanalyse som jeg vil gjennomgå nærmere her. Dette er problemer som kan påvirke oppgavens validitet og reliabilitet. Validitet er betegnelsen for datamaterialets gyldighet i forhold til den konkrete problemstillingen mens reliabilitet er betegnelsen for datamaterialets pålitelighet.

Den første utfordringen er at forskerens eget perspektiv kan påvirke både utvelgelsen av tekster og tolkningen av tekstene (Grønmo, 2004). Jeg har tidligere redegjort for hvilke kriterier og avgrensninger jeg hadde for utvelgelsen av tekster. Tekster som er relevant for problemstillingen kan ha blitt oversett dersom jeg hadde et for snevert perspektiv når jeg satte kriteriene og når jeg vurderte artikler opp i mot kriteriene. Dersom tekster ble valgt bort med bakgrunn i at jeg hadde et for snevert perspektiv kan viktige og interessante funn være utelatt.

Et valg jeg har gjort etter å ha drøftet med veileder og andre fagpersoner er å ta utgangspunkt i tekstformatet, artikkel. Jeg vurderte om utvalget kun skulle bestå av artikler eller om andre tekstformer som bokkapitler eller rapporter skulle inngå i utvalget. Både i starten av søkeprosessen og underveis var jeg åpen for å inkludere andre tekstformater som kunne knyttes til tema i oppgaven. I mine søk kom det ikke frem andre tekster som jeg vurderte som så relevante at de ble tatt inn i utvalget. Det er i disse vurderingene mitt perspektiv kan ha vært for snevert, selv om jeg har gjort utvidede søk. Dette er en viktig avgrensning å ha med inn i drøftingen av problemstillingen. Når jeg til tross for dette holt på artikkelformatet i utvalget gir det andre fordeler. En fordel var at jeg ved å ta utgangspunkt i et tekstformat, artikkelformatet hadde et nogen lunde ensartet tekstformat. Artikkelformatet har en vitenskapelig måte å presentere forskning på, og ut i fra min problemstilling har jeg fokusert på å analysere hvordan barn posisjoneres gjennom dette tekstformatet.

En måte å begrense denne utfordringen på var gjennom søk etter tekster. Ved å bruke generelle søkeord som barn/child, foreldre/parents og medieteknologi/media technology fikk jeg et bredt utvalg av artikler som ble vurdert opp imot kriteriene. På denne måten

kunne jeg vurdere mange artikler som utfordret perspektivet jeg hadde. Et eksempel på dette var en artikkel med fokus på en internettside for barn, miljø og medieteknologi (Vestberg, 2013). Artikkelen var svært interessant med tanke på hvordan barn posisjoneres i forskning, men kunne ikke knyttes til relasjonen mellom barn og foreldre og var derfor ikke aktuell å ta med.

Den andre utfordringen Grønmo (2004) peker på er at forskeren kan ha en begrenset kildekritisk forståelse som kan påvirke tolkningen av tekstene. Ved å bygge studien på tekster som ikke er autentiske eller troverdige vil tolkningen av tekstene gi liten reliabilitet. Vurdering av artiklenes autenticitet og troverdighet er en del av de kildekritiske vurderingene som ble gjort som en del av datainnsamlingen. Som redegjort for tidligere var det å velge fagfelleverderte artikler en av de viktigste måtene jeg kunne forebygge dette problemet på. Et eksempel på at jeg har forsøkt å velge tekster som vil gi høy reliabilitet er en tekst jeg vurderte inn i utvalget over lengre tid. Jeg oppfattet den som svært interessant for problemstillingen. Den ble til slutt valgt bort av flere grunner. Teksten var ikke skrevet innenfor artikkelformatet, men var en tekst som hadde vært grunnlag for et muntlig innlegg på en konferanse. I tillegg bygget presentasjonen på en rapport som var bestilt av en kommersiell aktør.

Den tredje utfordringen Grønmo (2004) peker på er at forskeren kan ha en begrenset kontekstuell forståelse som kan påvirke tolkningen av tekstene. Forskeren kan prøve å unngå dette problemet ved å tolke innholdet ut i fra den konkrete situasjonen teksten er utformet og formidlet i, forfatterens intensjoner med teksten, hvilken sosial funksjon teksten har og hvilke mulige persepsjoner leseren har. Ved å velge fagfelleverderte artikler kunne jeg tolke innholdet ut i fra en forutsigbar ramme for hvilken kontekst teksten er utformet og formidlet gjennom. Ut i fra en tillitt til at de fleste studiene og artiklene var knyttet til utdanningsinstitusjoner, kunne jeg ut i fra en allmenn oppfatning ha tillitt til at det ikke lå skjulte intensjoner bak. Selv om jeg har forsøkt å begrense mulighetene for feiltolkning underveis gjennom å følge et beskrevet undersøkelsesopplegg og systematisk arbeid, må det tas høyde for at feiltolkning kan forekomme i oppgava.

Jacobsen (2010, s. 111) skriver at selv om vi tilpasser metode og design til problemstillingen vi har «...skal vi være klar over at hver datainnsamlingsmetode har sine gyldighets- og pålitelighetsproblemer.»

Til slutt vil jeg peke på en annen utfordring jeg har hatt underveis. Det å gjøre en innholdsanalyse av artikler har medført en vanskelig balansegang mellom å tolke det som kommer direkte frem av teksten og det som kan komme frem indirekte. På den ene siden har jeg måttet ta høyde for at artikkelforfatteren må forholde seg til det strenge artikkelformatet og dermed kan ha valgt indirekte budskap, som jeg ikke har fanget opp. Et eksempel på dette kan være at forfatteren i stedet for å skrive direkte hvilke forskningstradisjon studien kan plasseres innenfor, velger å synliggjøre dette gjennom bruk av litteraturhenvisninger. På den andre siden har jeg trukket inn tolkninger av det som ikke er skrevet direkte i artikkelen. I tillegg til at dette kan være feiltolkninger kan det stilles spørsmål ved om jeg på den måten utvider mandatet for en innholdsanalyse. Dette har vært en vanskelig balansegang som det er viktig å være klar over når jeg i neste kapittel diskuterer funn fra innholdsanalysen.

3.6 Oppsummering av kapitlet

I dette kapitlet startet jeg med å redegjøre for metodevalg og hvordan kvalitativ innholdsanalyse er en god metode for å belyse problemstillingen i denne oppgaven. Videre gjennomgikk jeg de ulike fasene i undersøkelsesopplegget jeg har fulgt. Jeg har pekt på de utfordringer jeg har hatt og hvilke valg jeg har tatt underveis i prosessen. Til slutt har jeg evaluert eget prosjekt.

4. POSISJONERING AV BARNET

Med utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene vil jeg i dette kapitlet diskutere hvordan barnet posisjoneres i de ulike nivåene i forskningen. Jeg vil drøfte funn jeg har gjort gjennom datainnsamlingen og analysen av artiklene.

I første del av dette kapitlet diskuterer jeg posisjonering av barnet ut i fra forskernes perspektiv på barnet. Jeg viser hvordan vitenskapelig dobbelt blikk kan påvirke posisjonering av barnet. Innholdsanalysen viser at forskningen i utvalget i liten eller ingen grad kombinerer bruk av barnets perspektiv og foreldrenes perspektiv, det vi kan kalle dobbeltperspektiv. Jeg diskuterer dette nærmere og på hvilke måte dette kan posisjonere barnet.

Funn fra min innholdsanalyse viser at ulike forskningsdesign har betydning for hvordan barnet posisjoneres. Med utgangspunkt i innholdsanalysen drøfter jeg i andre del av kapitlet hvordan valg av informanter og intervjusted kan ha betydning for hvordan barnet posisjoneres.

I siste del av kapitlet diskuterer jeg hvordan barnet posisjoneres i de ulike studienes resultater og konklusjoner. Jeg diskuterer resultater og konklusjoner i lys av essensialistisk, konstruktivistisk og kontekstualistisk perspektiv (Olesen, 2003). I denne delen argumenterer jeg også for hvilke forskningstradisjoner de ulike artiklene kan plasseres innenfor.

4.1 Posisjonering gjennom forskerens perspektiv på barnet

Som vist i kapittel 2 er det i følge Olesen (2003) forskerens perspektiv på barndommen som bestemmer barnets status i en studie. Perspektivet forskeren har på barnet har en betydning for posisjonering av barnet gjennom alle faser i forskningen. Mange studier på barndom, barn og medier velger å ta utgangspunkt i et barneperspektiv der barnet sees på som aktivt deltagende i eget liv. Videre i kapittel 2 redegjorde jeg for et skille mellom

barneperspektiv som forklarer ulike sider ved barnet og dets livsverden og barnets perspektiv som prøver å skape en forståelse av barnet ut i fra dets livsverden. I motsetning til ent forsker som forsøker å forstå ulike sider ved barnet og dets livsverden behøver ikke forskeren som vil forklare barnet og dets livsverden å gjøre datainnsamlingen direkte fra barnet. Ut i fra innholdsanalysen oppfatter jeg at forskerne i de fleste artiklene i utvalget tar et barneperspektiv og at noen av disse har valgt å ta utgangspunkt i barnets perspektiv. Oppfatningen får jeg med bakgrunn i at noen av artiklene direkte formidler hvilket perspektiv forskningen har på barnet, eller ved at det kommer frem gjennom artiklenes og studienes formål, problemstilling eller forskningsdesign. Jeg vil gå nærmere inn på hver enkelt artikkel for å vise dette, og starter med de artiklene som redegjør direkte for et barneperspektiv.

4.1.1 Barnets perspektiv eller barneperspektiv

I artikkel nr. 1 redegjør Hagen for et analytisk perspektiv som forutsetter at barn er aktive og tolkende i sin bruk av medier (Hagen, 2007). Hun redegjør for hvordan barnets perspektiv er ivaretatt gjennom alle faser av studien. Innholdsanalysen viser at barnets perspektiv har et gjennomgående hovedfokus, men at studien også inkluderte foreldrenes perspektiv for å få et helhetlig bilde. Et eksempel på hvordan de to perspektivene kombineres kan vi se her: «*In order to better capture the negotiations over media use in families, we also interviewed the children's parents, about how they felt vis-à-vis their children's media usage, and also about their own media habits.*» (Hagen, 2007, s. 373). På denne måten blir det tydelig at Hagen ønsker å forstå barnet ut i fra dets livsverden samtidig som hun ved å intervju foreldrene får et helhetlig bilde av samspillet mellom medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. Jeg opplever at barnet ut ifra dette perspektivet får anledning til reelt å bli hørt og på den måten blir de gitt en sterk posisjon i dette studiet.

Utgangspunktet for artikkel nr. 4 er både en kvalitativ og en kvantitativ studie (Kaare et al., 2007). I artikkelen kommer det tydelig fram at barnets perspektiv har vært utgangspunkt for den kvalitative undersøkelsen: «*The children's perspective was the point of departure for the qualitative part of the investigation.*» (2007, s. 609). Innholdsanalysen viser at dette perspektivet underbygges gjennom alle faser av studien. På den ene siden sier artikkelen

ikke noe direkte om hvilket perspektiv den kvantitative studien tar utgangspunkt i. På den andre siden viser analysen at artikkelen gir informasjon som kan oppfattes som at også denne studien tar utgangspunkt i barnets perspektiv. Et eksempel på dette er at studien i all hovedsak bygger på at det er barn som er informanter. Samlet sett er det flere forhold i denne artikkelen som viser et tydelig barneperspektiv. Den kvantitative studien (surveyen) beskriver omfanget av barns bruk av medieteknologi. Mens den kvalitative studien beskriver innholdet i kommunikasjonen og hvordan bruken vedlikeholder og utvikler jevnalderskulturen og familierelasjonene. Innholdsanalysen viser at begge studiene har et formål om å få en forståelse av barnas mediehverdag i relasjon til familien ut i fra barnets perspektiv.

Paus-Hasebrink et al. som utforsker ulike typer foreldre og barn relasjoner opp imot internettbruk i artikkel nr 6, er også tydelig på sitt perspektiv på barnet: «*We regard children's engagement with the internet as the result of the interplay between their own preferences and competences, shaped within processes of age development, their parents' or caretakers' mediation, and the cultures children are part of.*» (2013, s. 114). Ut i fra denne definisjonen forstår jeg at forskerne gjør barnet til subjekt og ser på barnet som aktivt deltakende i egen livsverden. Innholdsanalysen viser at artikkelen har stort fokus på relasjonen mellom foreldre og barn. Analysen viser også at barnets perspektiv synes like viktig som foreldrenes perspektiv i utformingen av spørsmålene til undersøkelsen. Et eksempel som kan vise dette er utgangspunktet forfatteren har for sin studie: «*Building on a substantive field of research on parent-child relationships and internet use, we started from the assumption that both child and parent characteristics affect young people's online experiences,...*» (Paus-Hasebrink et al., 2013, s. 129)

Selv om analysen av de tre artiklene vi har sett på så langt viser at de alle er tydelige på at de tar utgangspunkt i barnets perspektiv, skiller de seg fra hverandre hvis vi ser på dem i lys av det Drotner kaller «*vitenskapelig dobbeltblikk*». I artikkel nr. 1 (Hagen, 2007) og nr. 4 (Kaare et al., 2007) oppfatter jeg at forskerne i hovedsak tar et *innenfra og ut blikk* der forskeren selv husker at de var barn og ser på barnets livsverden i solidaritet med dem. Jeg oppfatter at forskerne ønsker å forstå et fenomen og derfor tar utgangspunkt i barnets perspektiv. I artikkel nr 6 (Paus-Hasebrink et al., 2013) oppfatter jeg derimot at forskerne

har inntatt et *uten fra og inn blikk* der de med en voksen distanse ser på en problemstilling som omhandler barn.

I de artiklene jeg så langt har gjennomgått har analysen vist at perspektivet på barnet blir formidlet direkte. Nå vil jeg se nærmere på de artiklene som ikke direkte sier noe om hvilket perspektiv de har på barnet. Ved å analysere informasjon som kommer frem i artiklene, forsøker jeg å finne hvilket perspektiv forskerne har på barn. I denne delen har jeg først og fremst fokus på hvordan formål, problemstilling og forskningsdesign kan bidra med informasjon som sier noe om forskningens perspektiv på barnet.

De fleste artiklene i utvalget er tydelige på hvilket formål forskerne har med artikkelen og eller med studien som danner grunnlaget for artiklene. Utarbeidelsen av problemstilling er et arbeid som knyttes til hvilket formål studien skal ha (Jacobsen, 2010). innholdsanalysen viser at det ikke kommer eksplisitt frem i noen av artiklene hvilken problemstilling studiene har. Problemstillingen som ligger til grunn for studiene kommer hovedsakelig frem i artiklene gjennom formålet og forskningsspørsmålene. Forenklet kan vi dele problemstillinger inn i tre hovedtyper: et formål kan være å forstå, et annet formål kan være å beskrive omfanget av et fenomen og et tredje formål kan være å forklare (2010). Innholdsanalysen viser at formålet med flere av artiklene i utvalget er å få en dypere forståelse av et fenomen. Når formålet er å bidra til mer forståelse vil det å ta et barneperspektiv og gjøre barnet til subjekt være hensiktsmessig (Hake, 1999). Videre argumenterer Jacobsen (2010) for at det er problemstillingen som bør styre valg av metode og ikke motsatt. Hvis formålet med studien er å beskrive omfanget av et fenomen vil kvantitativ metode være å foretrekke. Dersom formålet er å få en dypere forståelse av en virkelighet eller forklare hvorfor noe er blitt som det er, velges som regel en kvalitativ metode (2010).

I artikkel nr. 2 (Arvola & Clancy, 2014), som omhandler spill og familierelasjoner, redegjør ikke forfatterne direkte for at de tar utgangspunkt i barnets perspektiv. Samtidig viser innholdsanalysen at barnet eller ungdommenes perspektiv kommer tydelig frem gjennom deres redegjørelse for studiets formål og forskningsspørsmål. Om formålet med

artikkelen skriver Arvola og Clancy: «*Med denne artikkelen vil vi formidle hvordan spilling av WoW kan påvirke deltagelse i familielivet, og hvordan ungdom som spiller WoW kan oppleve foreldrenes reaksjoner.*» (2014, s. 186). Et annet eksempel er to av forskningsspørsmålene som er formulert slik: «*Hvordan opplever ungdommen foreldrenes respons på spillet?*» og «*Hvordan involverer WoW-spillende ungdommer foreldrene i sine opplevelser og prestasjoner?*» (2014, s. 186). Jeg oppfatter begge eksemplene som at Arvola og Clancy har fokus på å høre ungdommenes perspektiv på sin egen livsverden. Ungdommene får i dette studiet og denne artikkelen en sterk stemme og posisjon sammenlignet med foreldrene eller andre familiemedlemmers perspektiv, som i mindre grad blir hørt i denne studien.

Christensens skriver ikke direkte noe om perspektiv på barnet i artikkel nr. 3, som handler om mediert kommunikasjon mellom familiemedlemmer. For å finne ut hvilket perspektiv som er utgangspunkt for studien søkte jeg derfor videre i artikkelens redegjørelse for forskningens formål og problemstilling. Formålet med studien defineres som: «*Based on 17 semi-structured interviews with nine families in Denmark, the aim of this study is to provide a detailed description of the practices related to intra-familial communication and how these are integrated into modern family and everyday life.*» (2009, s. 435). Min første oppfatning av formålet var at studien ville inkludere både foreldrenes perspektiv og barnets perspektiv. Jeg tolket formålet til at undersøkelsen ville inkludere alle de som var medlemmer av de ni intervjuede familiene. En videre analyse av artikkelen viser at dette ikke var en riktig forståelse. Når jeg ser på artikkelens redegjørelse for hvilke informanter som er med i studien står det: «*Whenever possible, adolescents also participated in the second interview, contributing their experience of their own and their parents' use of ICT.*» (2009, s. 437). Min antakelse om at barnets perspektiv har stort eller like stort fokus som foreldrenes perspektiv ble endret etter å ha sett på designet for dette studiet. Som vi ser ble intervjuene gjennomført slik at ungdommene deltok i det andre intervjuet «når det var mulig». Ut i fra disse opplysningene forstår jeg dette som at studiet ikke tar høyde for systematisk å høre barna. En slik forståelse innebærer likevel ikke at barneperspektivet er tilsidesatt. Det innebærer at studiet har et barneperspektiv som hovedsakelig innhenter informasjon om barn og relasjonen mellom barn og foreldre fra andre enn barn selv.

Ut i fra innholdsanalysen av artikkelen til Christensen kan det synes som at forskeren har valgt bort eller unnlatt å se barnet som en aktiv og deltakende aktør i familien. Det kan se ut til at Christensen bevisst har valgt bort barnets perspektiv til fordel for et barneperspektiv der foreldrene gir informasjon. Dette til tross for at Christensen i denne artikkelen selv referer til Vestby, som har gjennomført en lignende studie i Norge, og mener at nettopp det å intervju barna gir mye kunnskap om foreldre og foreldreskap (Vestby, 1996). Dersom det er et bevisst valg og ikke inkludere barnets perspektiv tenker jeg at det fratrar barnet muligheten til å bli hørt og på den måten blir barnet gitt en svak posisjon i studien. Samtidig tenker jeg at forskeren ved å velge en «ikke posisjonering» av barnet også posisjonerer barnet. Barnet får en svakere posisjon og deres stemme kan oppfattes som mindre viktig i denne sammenhengen.

Sorbring og Lundin (2012) sier heller ikke noe direkte om hvilket perspektiv de har på barnet i artikkel nr 5, som omhandler foreldrenes innsikt i og tenåringers erfaring med internett. Samtidig mener jeg artikkelen etterlater et inntrykk av at forskerne har en ide om at det er viktig å få frem barnets perspektiv. Et eksempel på at dette er at forfatterne viser til viktigheten av å høre barnet for å kunne undersøke foreldrenes innsikt når de ved å skriver om hvilke muligheter ungdommer har på internett og om hvordan ungdom kan opprette kontakt med andre som foreldrene ikke har kjennskap til skriver: «*Therefore, teenage self disclosure may be a particularly important source of information.*» (Sorbring & Lundin, 2012, s. 1184).

I studien har Sorbring og Lundin valgt å bruke både barn og foreldre som informanter. Problemet er, som de selv påpeker i artikkelen, at de stiller ulike spørsmål til foreldre og barn. Dette fører til at de mister barnets perspektiv på foreldrenes innsikt i barnas internettbruk. Sorbring og Lundin (2012) mener at det ville vært verdifullt å utforske foreldrenes innsikt både fra barnets perspektiv og foreldrenes perspektiv. En tilnærming de kaller for dobbelt perspektiv. Jeg vil drøfte mangel på dobbelt perspektiv nærmere i neste del.

I denne delen har jeg diskutert hvordan forskernes perspektiv på barnet virker inn på hvordan barnet posisjoneres i studiene. Ett av kriteriene for utvalget var at artiklene skulle omhandle medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. Innholdsanalysen og drøftingene viser at flere av studiene i utvalget tar utgangspunkt i at medieteknologi, barn og foreldre samspiller med hverandre og studiene posisjonere barnet som en selvstendig aktør i dette samspillet og relasjonene. I neste del vil jeg se nærmere på hvordan artiklenes mangel på det å inkludere både barnets perspektiv og foreldrenes perspektiv virker inn på barnets posisjonering.

4.1.2 Mangel på dobbelt perspektiv

Allerede i utformingen av problemstillingen er det naturlig at forskeren tar stilling til hvem det er interessant å undersøke (Jacobsen, 2010). Når temaet skal omhandle relasjonen mellom barn og foreldre, bør forskeren reflektere over om de skal velge bare barn eller bare foreldre som informanter eller begge deler. I utvalget i denne oppgava har alle undersøkelsene valgt å inkludere barna som informanter enten alene, sammen med foreldre eller i tillegg til foreldre. Når forskeren velger hvem som skal være informanter er det viktig å reflektere over hva studien får og mister ved det ene valget frem for det andre. Vebjørng Tingstad (2007) erfarer at foreldreintervjuer gir informasjon om tilgang og vaner, rutiner og praksiser, regler og regulering. Hennes erfaring med å intervju foreldre og barn sammen har fordeler ved at det får frem forskjellige praksiser, posisjoner og dynamikk innad i familiene. Ulempen med familieintervjuer er risikoen for at foreldrenes syn blir dominerende.

Som vist i forrige del av kapittelet har Sorbring og Lundin (2012) i artikkel nr. 5, på den ene siden inkluderte de både barn/ungdom og foreldre som informanter. På den andre siden er det ikke samsvar mellom spørsmålene ungdommene besvarte og de spørsmålene foreldrene besvarte. Det var foreldrene som svarte på hvilke regler som er satt, hvilke erfaringer ungdommene forteller om, foreldres deltakelse og tillitt til ungdommene. Ungdommene ble spurt om tidsbruk og erfaringer. Forskerne mener at de i sin studie burde tatt utgangspunkt i et dobbelt perspektiv og at både foreldrene og ungdommene burde blitt spurt om foreldrenes regler, deltakelse og tillitt til ungdommene. De mener at et dobbelt perspektiv ville gitt et bedre bilde av foreldrenes innsikt i tenåringenes bruk av internett.

Når forskerne påpeker mangel på dobbelt perspektiv så begrunner de dette i at det i en relasjon mellom foreldre og barn er to aktive deltakere i samspillet: «*A double perspective means that both teenagers and parents are active agents in parent–child interactions.*» (s. 1195). Sorbring og Lundin (2012) påpeker at mangel på et dobbelt perspektiv, er en begrensning ved deres studie og at ungdommers oppfatning om de samme temaene som foreldrene ble spurt om, bør tas med i senere studier.

Et av hovedkriteriene for utvalget i min oppgave var at artiklene skulle omhandle relasjonen mellom barn og foreldre. Ut i fra dette kriteriet kunne det tenkes at alle artiklene burde ha et dobbelt perspektiv der både barnas og foreldrenes perspektiv burde være ivaretatt. Et forskningsdesign som ivaretar begge perspektiver ville legge til rette for en likestilt posisjon mellom barn og foreldre i forskningen. Innholdsanalysen viser at både artikkel nr. 1 (Hagen, 2007) og nr. 6 (Paus-Hasebrink et al., 2013) har et forskningsdesign der både barn og foreldre deltar som informanter. På den måten legger forskningsdesignet opp til et dobbelt perspektiv. Samtidig viser analysen at det ikke er så enkelt. Mens Hagen har valgt en kvalitativ metode har Paus-Hasebrink et al. valgt en kvantitativ metode. Dette valget gir en forskjell som jeg vil drøfte nærmere.

Innholdsanalysen viser at Hagen (2007) i sin studie har valgt å intervju barn og foreldre sammen om bruk av nye medieteknologier i dagliglivet. På samme måte som i større gruppeintervjuer må vi regne med at også informantene i mindre grupper som her, vil kunne tilpasse seg hverandre når de svarer. Det kan oppstå en situasjon der informantene velger en gjensidig posisjonering, det vil si at den ene parten tar en svakere rolle og den andre en sterkere rolle (Hundeide, 2003). På denne måten kan forskerne få en ujevn fordeling av perspektivene, avhengig av hvem sitt perspektiv som kommer sterkest frem i intervjuet. Dersom forskeren ikke tar hensyn til informantenes posisjonering i forhold til hverandre i sitt videre arbeid vil det påvirke hvordan barnet helhetlig posisjoneres i en studie. I studien til Paus-Hasebrink et al. (2013) som handler om ulike typer foreldre/barn relasjoner og internettbruk, kommer det tydelig fram av artikkelen at det ble brukt spørreskjemaer. Videre viser analysen at spørreskjemaene mest sannsynlig ble utfylt av barnegruppene og foreldregruppene hver for seg. På denne måten er det lavere risiko for barn og foreldre å tilpasse svarene til hverandre.

Christiansen (2009) har i sin studie i artikkel nr. 3 som handler om mediert kommunikasjon mellom familiemedlemmer, valgt en mellomvariant. I den studien er en av foreldrene hovedinformant, mens den andre forelderen og barna deltok «*når det var mulig*». Dette utgangspunktet tilsier en ujevn posisjonering av barn og foreldre i studien. Jeg oppfatter at et slikt perspektiv legger til rette for at det er forelderens perspektiv som i størst grad kommer frem.

Christiansen (2009) er tydelig i artikkelen om at det gjøres en avgrensning der fokus skal være på foreldrene og deres medierte kommunikasjon med hverandre og barna: «*The analytical focus is on the parents, their mediated communication with each other and with their children, while the communication between children – and between more distant relatives such as grandparents and grandchildren or cousins – is not considered.*» (s. 434) Selv om denne avgrensningen gjøres oppfatter ikke jeg at problemstillingen utelukker kommunikasjon mellom foreldre og barn. Ved å invitere inn barnas perspektiv tenker jeg at denne studien kunne gitt et mer helhetlig bilde av kommunikasjonen innad i familien, og hvordan medieteknologier har betydning for relasjonen mellom barn og foreldre.

Når det velges et design der barnets perspektiv ivaretas «*når det er mulig*» synes ikke det å gi barnet en reell posisjon som likeverdig deltaker i relasjonen mellom foreldre og barn. Det kan være mange gode grunner for at det ikke var mulig for barna å delta, men da vil jeg spørre om designet kunne vært utformet på en annen måte? En mulighet ville være å kombinere de kvalitative intervjuene av foreldrene med et spørreskjema for barna. Et annet alternativ kunne være å ikke involvere noen av barna som informanter, men bruke data fra foreldrene som grunnlag for et barneperspektiv. Jeg tenker det ville gitt barnet en tydeligere posisjon i studien.

Både Arvola og Clancy (2014) i artikkel nr. 2 som handler om hvordan spilling kan påvirke deltakelsen i familielivet og Kaare et al. (2007) i artikkel nr. 4 som handler om tenårings bruk av kommunikasjonsteknologi, har valgt bare å ta utgangspunkt i barnas perspektiv. De har gjennomført sine studier uten andre informanter enn barn og ungdommer. På denne måten får barnets perspektiv full fokus. Når Arvola og Clancy

undersøker ungdommenes relasjon til sine foreldre kan dette valget synes som en begrensning. Dersom studien hadde intervjuet både ungdommer og foreldre fra samme familie, tatt et dobbelt perspektiv, ville studien kunne gitt et mer helhetlig bilde av medieteknologien og relasjonen mellom barn og foreldre. I stedet er det ungdommenes perspektiv som er i fokus og studien viser hvordan ungdommene forstår sin livsverden.

Kaar et al.(2007) inkluderer heller ikke foreldrenes perspektiv. I denne studien er det fokus både på ungdommenes forhold til jevnaldrende samt foreldre og barn relasjonen. Jevnaldersrelasjonen blir naturlig ivaretatt gjennom at tenåringerne intervjues om hver andre. Barn og foreldre relasjonen derimot blir skjevt belyst ved at foreldrenes perspektiv ikke inkluderes. Selv om foreldrenes perspektiv ikke inkluderes i disse to studiene gjennom at foreldrene er informanter, inkluderes det via data som kommer frem i intervjuene med tenåringene. Ved at undersøkelsene inkluderer et foreldreperspektiv uten at data er innhentet direkte fra foreldrene kan de sammenlignes med Christiansen (2009) sin studie i artikkel nr. 3, der foreldrene bidrar med data som gir et barneperspektiv uten at forskeren innhenter data direkte fra barna.

Så langt har jeg drøftet barnets posisjonering ut i fra forskerens perspektiv. Jeg har kort vært inne på hvordan vitenskapelig dobbeltblikk i økt grad kan posisjonere barnet før jeg til slutt diskuterte mangel på dobbelt perspektiv i forskningen. I neste del vil jeg diskutere hvordan valg av informanter og intervjusted kan ha betydning for barnets posisjonering i en studie.

4.2 Posisjonering i studiets design

Det er ikke bare studienes formål, problemstilling og perspektiver som påvirker hvordan barn posisjoneres i en studie. Hvordan studiets design legges opp virker også inn på i hvor stor grad barnet blir hørt i en studi. Med utgangspunkt i innholdsanalysen har jeg valgt å belyse to forhold ved forskningsdesignet som innvirker på barnets posisjonering. Det første er antall informanter og det andre er valg av intervjusted.

Antall informanter er en viktig faktor i et forskningsdesign. I de kvantitative studiene er det ønskelig med et stort antall informanter for å sikre stor informasjonstilgang som i neste runde kan generaliseres. I de kvalitative studiene er det ønskelig å konsentrere seg om et begrenset antall studieobjekter og viktigere enn antallet er det at informantene kan gi god informasjon knyttet til studiens formål og problemstilling (Jacobsen, 2010).

I studien som ligger til grunn for artikkel nr. 2 har Arvola og Clancy brukt et kvalitativt forsknings design. Deres utvalg består av 10 ungdommer som hadde mellom 2 til 6 års erfaring som WoW-spillere. Formålet med studiet var å beskrive og tolke ungdommenes erfaringer for på den måten å få en dypere forståelse av hvordan spillingen påvirker familielivet. De fem første informantene ble rekruttert ved at de selv meldte seg og de fem siste ble rekruttert gjennom de fem første sitt nettverk (Arvola & Clancy, 2014). Dette utvalget viser at forskerne hadde et tydelig fokus på formålet når de rekrutterte. For å kunne få en dypere forståelse var det viktig at informantene hadde god kjennskap til temaet og kunne gi god informasjon. Innholdsanalysen viser at hver enkelt ungdom har en sterk stemme i dette studiet.

Det motsatte kan vi se i Paus-Hasebrink et al. (2013) sin kvantitative studie som ligger til grunn for artikkel nr. 6. Her er det over 25 000 barn som deltar fra 25 ulike land. Selv om deres individuelle stemmer ikke blir hørt i en slik undersøkelse blir barnets posisjon sterk gjennom å være mange. Innholdsanalysen viser at det i denne undersøkelsen ble brukt klynge analyse for å synliggjøre resultatene. På den måten vil det bli de gjennomsnittlige stemmene som kommer frem, mens fåtallet som ligger i ytterkantene ikke vil høres og synes like godt når funn og resultater av en slik undersøkelse presenteres.

Valg av sted intervjuene med barna gjennomføres er en annen side ved designet som kan påvirker hvordan barnets posisjoneres. Jacobsen (2010) skiller mellom naturlig og kunstig sted å gjennomføre intervjuene på. For et barn som skal intervjues vil hjemmet eller skolen være et kjent sted. Innholdsanalysen viser at de fleste av studiene i utvalget har valgt å gjennomføre intervjuene i barnets hjem eller på skolen. Jacobsen peker på at mange studier har vist at konteksten intervjuene foregår i påvirker intervjuet. Det vil si at undersøkelsen får en konteksteffekt (2010, s. 92)

Innholdsanalysen viser at forskerne i utvalget synes å ha stor bevissthet på konteksteffekten siden de har valgt å gjennomføre intervjuene på kjente steder for barna. Jeg tenker at det å velge kjente steder for barna å bli intervjuet på, vil styrke barnets posisjon i forskningen. De kvantitative studiene som ligger til grunn i artikkel nr. 5 (Sorbring & Lundin, 2012) og artikkel nr. 6 (Paus-Hasebrink et al., 2013) samt det ene delstudiet i artikkel nr. 4 (Kaare et al., 2007) er alle gjennomført på skolen. For barn er skolen et kjent sted, et sted som for de fleste gir en trygg ramme rundt en ellers fremmed situasjon som det et forskningsintervju vil være. I tillegg til at skolen er et kjent sted er det en god måte for forskeren å nå et stort antall informanter på kort tid.

I Arvola og Clancy (2014) sin artikkel nr. 2 derimot lar forskerne ungdommen selv velge sted for intervju. Det fører til at noen av intervjuene foregår på forskerens arbeidsplass som ikke på noen måte er en del av ungdommens kjente livsverden. Innholdsanalysen viser ingen begrunnelse for hvorfor denne muligheten ble gitt fra forskerne eller om det var en avgjørelse tatt av ungdommene. Det kan være flere årsaksforklaringer til dette. Det at informantene i dette studiet er betydelig eldre enn i de andre studiene kan være en grunn for at forskerne ikke anser valg av intervjusted som like viktig som om informantene var yngre. Avveiningen opp imot å legge til rette for at ungdommene vil la seg intervju kan i denne studien ha større betydning enn selve intervjukonteksten. Andre forklaringer som kan ha hatt betydning for valg av intervjusted er at ungdommene ikke ønsket å invitere forskeren hjem eller at ungdommen ikke ønsket å bli forstyrret av for eksempel andre familiemedlemmer. Å ta hensyn til ungdommens ønske om intervjusted er og en måte å høre dem på og kan si å styrke deres posisjon i forskningen.

I denne delen har jeg med utgangspunkt i funn fra innholdsanalysen, som omhandler forskningsdesign, diskutert hvordan valg av antall informanter og intervjusted kan posisjonere barnet i forskningen. Neste del retter fokus mot hvordan barnet posisjoneres i forskningens resultater og konklusjoner.

4.3 Posisjonering i studienes resultat og konklusjoner

I denne delen vil jeg ha hovedfokus på hvordan barnet posisjoneres i de resultater og konklusjoner som presenteres i de utvalgte artiklene. Innholdsanalysen viser at alle artiklene i utvalget presenterer resultater fra undersøkelsene de bygger på og diskuterer disse. Analysen viser videre at konklusjonene ikke kommer like tydelig og direkte frem i alle artiklene. Jeg har valgt å ta for meg alle artiklene etter tur, og diskutere det jeg oppfatter som en konklusjon og hvordan disse kan synes å posisjonere barnet.

For å kunne øke muligheten for å forstå hvilken mening artiklene har om virkeligheten i forhold til medieteknologien og relasjonen mellom barn og foreldre og i størst mulig grad kunne sammenligne artiklene, vil jeg diskutere forskningens resultater og konklusjoner i lys av tre teoretiske perspektiver: essensialistisk, konstruktivistisk og kontekstualistisk (Olesen, 2003). I tillegg vil jeg med utgangspunkt i de grove kjennetegnende på de fem forskningstradisjoner, som ble gjennomgått i kapittel to, og argumentere for hvilken tradisjon de ulike artiklene kan plasseres innenfor. Siden innholdsanalysen viser at forskerne ikke eksplisitt skriver hvilke forskertradisjoner studiene kan plasseres innenfor er det viktig å understreke at min analyse og argumentasjon tar utgangspunkt i min forståelse av teksten. Det vil si at jeg kan ha oversett indirekte informasjon eller at andre kan forstå teksten på en annen måte.

I artikkel nr. 1 konkluderer Hagen (2007) med at det er foreldrenes ansvar å oppdra barnet til selvbevissthet og selvregulering i sine medievaner og at dette er et oppnålig mål. For å kunne konkludere som hun gjør oppfatter jeg at hun støtter seg til det grunnleggende perspektivet hun har tatt, om at barnet er aktivt og tolkende i sin interaksjon med mediene. Selv om ikke det kommer direkte frem i artikkelen forstår jeg dette som et konstruktivistisk perspektiv, der barnet er aktivt med selv å skape mening ut i fra mediebruken. Dersom

perspektivet på barn hadde vært mer essensialistisk med en forståelse om at barn er passive, sårbare og inkompetente i sitt forhold til medieteknologien ville det vært vanskelig å se at Hagen sin konklusjon hadde et realistisk mål. Selv om forståelsen av barnet ikke bygger på det essensialistiske perspektivet betyr ikke det at studien ikke er opptatt av hvilken effekt mediebruken har på barn. Tvert imot viser innholdsanalysen at dette temaet fikk stor plass i intervjuene, noe som også gjenspeiles i artikkelens tittel: «*We can't just sit the whole day watching TV*».

I tillegg kommer det frem i artikkelen at studiet har hatt fokus på barnets mediebruk i en kontekst der fritidsaktiviteter, hjemmemiljø og familierelasjoner har blitt undersøkt. Å se barnet som aktivt innenfor en kontekst vil si at studien ivaretar et kontekstualistisk perspektiv. Dette perspektivet understrekes i artikkelens formål: «*The focus here is on how children use new and old media in their daily lives and how media use is negotiated and regulated in the social context of their families.*» (Hagen, 2007, s. 370). Innholdsanalysen viser at det blir en helhet i denne artikkelen der de teoretiske perspektivene ender opp som premiss for en konklusjon. Min oppfatning er at dette studiet har tatt høyde for en triangulering av de tre perspektivene, slik som Olesen (2003) etterspør i forskningen på barn og medier.

Videre viser analysen av Hagen (2007) sin artikkel at forskningsprosjektet benyttet resepsjonsteori og resepsjonsanalyse. Samtidig kommer det eksplisitt frem i artikkelen at studien er påvirket av den etnografiske dreiningen mot publikums forskning. Med bakgrunn i disse funnene oppfatter jeg at studiet kombinerer momenter fra både den etnologiske tradisjonen og tradisjonen for resepsjonsstudier. Selv om det er gråsoner mellom de ulike forskningstradisjonene, mener jeg at det ut i fra en helhetlig analyse av artikkelen blir riktig å plassere denne studien innenfor tradisjonen for resepsjonsstudie. En forankring jeg tenker bygger opp under at barnet har en gjennomgående sterk posisjon i artikkelen og studiet den er knyttet opp imot.

Det kommer ikke tydelig frem i teksten hva som er konklusjonen i Arvola og Clancy (2014) sin artikkel, nr. 2. Innholdsanalysen viser at artikkelen har fokus på å oppsummere anbefalinger til terapeuter som skal møte familier som opplever problemer med ungdommer som spiller World of Warcraft. Med utgangspunkt i tre forskningsspørsmål analyserer Arvola og Clancy utfordringene i familielivet for WoW – spillende ungdom. Selv om innholdsanalyse ikke viser en tydelig konklusjon trekkes det mot slutten av artikkelen frem en påstand som for meg kan synes å være en konklusjon: «*Når det er høyt konfliktnivå i familien og mye angst for at WoW-spillingen kan ødelegge ungdommens liv, vil det også svekke livskvaliteten for foreldre og andre familiemedlemmer.*» (Arvola & Clancy, 2014, s. 199). Her peker forskerne på hvilke effekt spillingen har, ikke bare på ungdommene selv, men på hele familien. Tiltross for det effektbildet som vises vil jeg ikke trekke en slutning om at denne konklusjonen bygger på et essensialistisk perspektiv med fokus på det passive, sårbare, uerfarne og inkompetente barnet. Innholdsanalysen viser at et slikt perspektiv ikke samsvarer med dette studiets formål, metode eller at undersøkelsen tar utgangspunkt i ungdommenes perspektiv for å belyse problemstillingen. På lik linje med Hagen (2007) sin artikkel mener jeg at det i denne artikkelen er en gjennomgående sterk posisjonering av «barnet» i alle deler av studien og artikkelen.

Når jeg ser konklusjonen i artikkel nr. 2 i en helhetlig sammenheng med studiets perspektiver og metode, oppfatter jeg at den ligger opp i mot et kontekstualistisk perspektiv. Studien ser på den livsverdenen de spillende ungdommene befinner seg i og samspillet mellom familiemedlemmene. En slik forståelse underbygges videre av formålet med studien: «*Hensikten med studien var å beskrive og tolke ungdommenes erfaringer for å kunne få en dypere forståelse av hva WoW-spilling betydde i deres liv.*» (Arvola & Clancy, 2014, s. 189). Dette samsvarer med at innholdsanalysen viser at studien kan plasseres innenfor tradisjonen av kulturstudier. Kulturstudier har fokus på hverdagsliv, sosial praksis, hvordan mennesker lever og erfarer sine liv med utgangspunkt i menneskers subjektive opplevelser (Tingstad, 2006).

Gjennom Arvola og Clancy (2014) sitt teoretiske utgangspunkt for datainnsamlingen og refleksjonsarbeidet, som tok utgangspunkt i hermeneutisk fenomenologi, underbygges hensikten med studien. Studien tar utgangspunkt i Max Van Manen sin forståelse av

hermeneutisk fenomenologi både som deskriptiv og tolkende. Gjennom artikkelen synliggjøres dette ved at informantene gjennom sine intervjuer har beskrevet egne erfaringer og at forskerne gjennom analyse og drøftinger tolker informantenes erfaringer. Studien tar utgangspunkt i ungdommens perspektiv og forskerne er ute etter en forståelse av de unge spillernes erfaring og spillets betydning i deres liv. Dette er en tilnærming som sammenfaller med et kontekstualistisk perspektiv. Selv om studien ikke tar utgangspunkt i annet enn ungdommens perspektiv for å belyse problemstillingen, oppfatter jeg at studien har en grunnleggende forståelse av at det er et samspill mellom alle de tre aktørene medieteknologi, barnet og foreldre, som vist i figur 1. s. 8. Foreldrenes livskvalitet påvirkes av deres oppfatning om medieteknologiens innvirkning på «barnet». En forståelse som synliggjøres gjennom det som synes å være artikkelens konklusjon.

Hovedmålet til Christensen (2009) i artikkel nr. 3, var å utforske om en ny praksis for mediert kommunikasjon, som handler om en følelse av tilstedeværelse mellom familiemedlemmer når det fysisk er avstand, er i ferd med å vokse frem. Selv om innholdsanalysen viser at artikkelen ikke entydig konkluderer med at så er tilfellet, går artikkelen langt i å mene at vi er vitne til en utvikling av nye måter å håndtere mellommenneskelige relasjoner innad i familien som følge av mulighetene de digitale medieteknologiene gir, som ville vært utenkelig for 10 til 15 år siden.

Christensen (2009) viser til Aune (1996) og Silverstone et al. (1992) og redegjør for at medieteknologien utvikles og skaper nye måter å samhandle på samtidig som familiemedlemmene tilpasser sin samhandling ut i fra hvilke muligheter som finnes, en dobbelt prosess for tilpasning. I sin redegjørelse og konklusjon peker Christensen først på at overgangen fra hustelefoner til mobiltelefoner har vært en teknisk utvikling som legger til rette for å snakke sammen andre steder enn i hjemmet. Et utgangspunkt som alene kan posisjonere medieteknologien i sentrum. Når Christensen redegjør for den andre siden av denne doble prosessen får vi et mer helhetlig bilde av prosessen: «..., *these new ways...*, *they are prompted by the general trend of spatial and temporal dispersion of family life and by parents' perpetual attempts to juggle the conflicting ideals imbued in our modern understanding of parenthood, family life and individuality.*» (2009, s. 449).

Ut i fra denne redegjørelsen forstår jeg at barnets posisjon i konklusjonen samsvarer med posisjonen eller mangel på posisjonering av barnet i de andre delene av denne studien og artikkelen. Det er foreldreskapet som trekkes frem mens barnets behov for familierelasjonen er fraværende. Forstår vi konklusjonen til å ha fokus på familiemedlemmene uten å skille mellom barn og foreldre vil barnet posisjoneres som en del av en gruppe og ikke som individ. Ved å forstå barnet som et likeverdig medlem i familiegruppa gir konklusjonen barnet en likeverdig posisjon med de andre familiemedlemmene.

Ved å ta utgangspunkt i utviklingen som en dobbelt prosess kan vi si at konklusjonen til Christensen (2009) sammenfaller med et konstruktivistisk perspektiv. Både barnet og foreldrene er aktivt med på å skape mening i hvordan de kan bruke og nyttiggjøre seg medieteknologien. Tar vi utgangspunkt i at formålet med artikkelen og studien som er knyttet til å utforske sammenhengen mellom det moderne familielivet og den medierte kommunikasjonen mellom familiemedlemmer synliggjøres det kontekstualistiske perspektivet. Studien ble gjennomført for å kunne beskrive mediert kommunikasjonspraksis og hvordan den nå er integrert i familiene. Fokus i studien er rettet mot hverdagsliv og sosial praksis. Den er opptatt av hvordan mediebruk er integrert i hverdagslivet, satt inn i en kontekst. Bruken av mobiltelefon settes inn i en kontekst og studien beskriver hvordan bruken er integrert i familiens hverdag. En slik forståelse underbygger videre at vi kan plassere denne studien inn i tradisjonen for kulturstudier.

Kaare et al. (2007) konkluderer i artikkel nr. 4 med at: «*New communication technologies offer good conditions for developing children's peer culture, while the family-oriented culture has become weakened by the abovementioned processes of the individualization of the family.*» (s. 621). En slik konklusjon kan synes å bygge på et konstruktivistisk perspektiv. Tenåringene tar til seg en teknologi og bruker denne inn i sin egen kultur på en slik måte at de skaper mening og forandring. Min oppfatning er at en slik forståelse og et slikt perspektiv gir tenåringen en posisjon med store muligheter for påvirkning og forandring. På den ene siden er dette i samsvar med de historiske utviklingsmønstrene vi kjenner om at ungdomskulturer utfordrer de etablerte vanene og normene vi har i samfunnet. På den andre siden kan en slik konklusjon forstås som at medieteknologien er

en katalysator for endringer i de kjente relasjonsmønstrene. Dette samsvarer med at vi befinner oss innenfor den digitale kulturen som legger til rette for raskere interaksjon og utvikling (Drotner, 2011).

Jeg oppfatter at konklusjonen i tillegg rommer et kontekstualistisk perspektiv. Den bygger på et perspektiv der tenåringene er aktive innenfor en sammenheng, som her er jevnalderskulturen og familiekulturen. Et viktig poeng i konklusjonen til Kaare et al. er at ny kommunikasjonsteknologi styrker jevnaldersrelasjonen mens den familieorienterte kulturen svekkes av individualiseringsprosessen i familien. Konklusjon kan oppfattes som en styrking av barnets posisjon som individ både i og utenfor familien. Gjennom individualiseringsprosessen styrker barnet sine relasjoner utenfor familiekonteksten samtidig som den styrker barnets posisjon innad i familien som et selvstendig individ. På den andre siden kan individualisering gjøre familiestrukturen mer sårbar og tenåringene kan føle at de mister et sosialt fellesskap med familien og kan på den måten føle seg isolert.

Hovedmålet med artikkelen til Kaare et al. (2007) er å undersøke hvordan tenåringer bruker kommunikasjonsteknologi, hva innholdet i kommunikasjonen er og hvordan deres bruk av kommunikasjonsteknologi vedlikeholder og utvikler jevnalderskulturen og familierelasjoner. Den ene studien er en survey og den andre en kvalitativ studie. Formålet med surveyen eller spørreundersøkelsen var å kartlegge tilgangen og bruken av ny teknologi. Bruken av kvantitativ metode er sentral innen for brukerstudier (Drotner, 2011). Valg av metode og formål med studiet mener jeg kan plassere den innenfor brukerstudietradisjonen. Den kvalitative studien tar utgangspunkt i barnets perspektiv og et *innenfra-blikk* ble brukt i en utforskende innholdsanalyse (Kaare et al., 2007). Artikkelen knytter innenfra-perspektiv til fenomenologiske forståelse, som noen mener er en forgjenger for resepsjonsstudiene (Tingstad, 2006). En kombinasjon av analyse av publikum og innhold som legger grunnlag for denne artikkelen er også et kjennetegn ved resepsjonsforskningen. Selv om studiene hver for seg kunne tilhøre hver sine tradisjoner er de i denne sammenhengen kombinert og kan plasseres samlet innenfor tradisjonen for resepsjonsforskning.

Sorbring & Lundin (2012) formidler ikke eksplisitt en konklusjon i artikkelteksten i artikkel 5, men innholdsanalysen viser at de redegjør grundig for funn og resultater. Deres undersøkelse bygger på tre hypoteser som alle blir diskutert opp i mot undersøkelsens funn. Et av hovedfunnene i studien er: «*Findings revealed that parental trust in sensible teenage internet use and parental active participation in teenage internet use were related to parental insight into teenage experiences on the internet.*» (s. 1181). Resultatene i studien viser videre at det er mulig at relasjon basert på tillit og aktivt engasjement legger til rette for innsikt i tenåringers aktivitet. Disse resultatene sammenfaller med et kontekstualistisk perspektiv der verden rundt barnet og dets mediehverdag er viktig, i denne sammenhengen er det relasjonen mellom tenåringene og foreldrene som er i fokus.

Min oppfatning er at resultatene i denne studien posisjonerer barnet i en aktiv og sentral rolle. På den ene siden kan tenåringen ut i fra disse resultatene nærmest oppfattes som suverene i å definere hvilken innsikt foreldrene skal ha eller få i deres mediehverdag. En innsikt som bygger på en relasjon der tenåringene gir mulighet for innsikt dersom foreldrene har klart å etablere tillitt og vist engasjement. På den andre siden underbygger dette et konstruktivistisk perspektiv som vektlegger barnets deltakerstatus.

I denne undersøkelsen ble tenåringene intervjuet om sin bruk av internett og sine erfaringer. Selv om spørsmålene i undersøkelsen var knyttet til innhold, blir dette et verktøy for å sammenligne hva tenåringene faktisk erfarer og hva foreldrene har innsyn i, fremfor hvilken effekt eller innvirkning internett har på tenåringene og hverdagen deres. Ut i fra en slik oppfatning samsvarer studiet etter min mening med sentrale fokusområder og kjennetegn innenfor tradisjonen for brukerstudier.

Paus-Hasebrink et al. (2013) har i artikkel nr. 6 fokus på tre forhold ved foreldre-barn relasjonen som former bruken av internett i familien. De tre forholdene er; forhandlinger mellom foreldre og barn, foreldre og barns digital kompetanse og ferdigheter og til slutt nærhet, tillit og gjensidighet mellom foreldre og barn. Alle de tre forholdene er rettet inn mot barnets livsverden og den sosiale praksisen samtidig som barnet er posisjonert med en deltakende status. Jeg forstår dette fokuset som et kontekstualistisk perspektiv. Et

perspektiv som underbygges av at innholdsanalysen viser at artikkelen bruker teori på at de nevnte forholdene påvirkes av tre nivåer, barnet (micro nivå), familien (meso nivå) og landet (makro nivå) (Paus-Hasebrink et al., 2013, s. 117). Dette er en teoretisk forståelse jeg mener samsvarer med fokuset på hvordan sammenhenger mellom politiske, sosiale og kulturelle forhold er viktige innenfor kulturstudietradisjonen (Hagen, 1998). Antakelsen om at familiekulturen blir formet av verden rundt og at studien har interesse for økonomiske og organisatoriske faktorer i det medielandskapet familien befinner seg i samsvarer med et kontekstualistisk perspektiv.

Innholdsanalysen viser at artikkel nr. 6 ikke kommer med en konkret konklusjon, men viser til resultater som identifiserte fire typer foreldre-barn relasjoner: «... *revealed four distinct types of parent-child relationships, which can be interpreted as constituting different social contexts for children's internet experience:...*» (Paus-Hasebrink et al., 2013, s. 129). Videre viste resultatene som presenteres i artikkelen at barnets alder, kjønn og frekvens på internettbruk er de viktigste indikator på at foreldre-barn relasjonen endres etter hvert som barnet vokser. På denne måten bekrefter resultatene forskernes antakelse om at egenskaper ved barnet er med å påvirke deres internetterfaringer. I tillegg fant studien egenskaper ved foreldrene, men studiets analyse av dette viser at forskjellene skyldes ulike utdanningsnivåer mellom landene og er derfor ikke undersøkt nærmere. Selv om denne studien ikke kan konkludere med hvordan sosiale, kulturelle og økonomiske livsvilkår innvirker på barns internetterfaringer oppfatter jeg at studien danner grunnlag for en slik hypotese. Med bakgrunn i hvordan resultatene presenterer forstår jeg at barnet på individ nivå posisjoneres som selvstendige og likeverdige aktører i relasjonen til medieteknologi og foreldre. Samtidig som resultatene tydeliggjør at barnet er avhengig av den livsverden de lever i, både på meso-nivå blant annet i relasjon til foreldre og på makro-nivå i forhold til blant annet kultur og medieteknologiens infrastruktur.

4.4 Oppsummering av kapitlet

Med utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene har jeg drøftet funn som er gjort gjennom innholdsanalysen i dette kapitlet. I den første delen av kapitlet diskuterte jeg forskningsspørsmål nr. 1, hvordan posisjonerer barnet ut i fra forskerens perspektiv på barnet. Mangel på dobbeltperspektiv kom tydelig frem underveis i innholdsanalysen og hvordan det kan påvirke posisjoneringen av barnet ble drøftet i denne delen.

Forskningsspørsmål nr. 2 med fokus på hvordan barnet posisjoneres i studiets design var utgangspunkt for drøftingen i den andre delen av dette kapitlet. Innholdsanalysen gav to interessante funn som jeg trakk frem i denne delen. Det ene er hvordan barnet posisjoneres gjennom studienes valg av antall informanter og det andre er hvordan barnet posisjoneres gjennom valg av intervjusted. Den første diskusjonen hadde fokus på hvordan barnets stemme kommer frem i en kvalitativ studie med få informanter opp i mot en kvantitativ studie med mange informanter. Den andre diskusjonen hadde fokus på hvordan barnets posisjon kan påvirkes av valg av intervjusted.

I kapitelets siste del drøftet forskningsspørsmål nr. 3, hvordan posisjoneres barnet i studiets resultater og konklusjoner. Ved å diskutere resultater og konklusjoner i lys av de tre teoretiske perspektivene: essensialistisk, konstruktivistisk og kontekstualistisk, fikk jeg frem et tydeligere bilde av hvordan de ulike artiklene forstår samspillet mellom medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre. Samtidig som det åpnet for muligheten til å sammenligne hvordan forskningen posisjonerer barnet i resultater og konklusjoner.

I denne delen argumenterte jeg også for hvilke forskertradisjon de ulike artiklene kan plasseres innenfor. Jeg har gjennom drøftingene vist at studienes teoretisk perspektiv henger tett sammen med forskertradisjon. Med unntak av et par av artiklene viser innholdsanalysen at studienes teoretiske utgangspunkt ikke presenteres direkte i artiklene (Arvola & Clancy, 2014; Hagen, 2007). Drøftingen viser at dersom artiklene er tydelige på sitt teoretiske utgangspunkt vil det i større grad tydeliggjøres innenfor hvilken tradisjon forskningen befinner seg.

5. AVSLUTNING

Formålet med denne oppgava har vært å undersøke hvordan barnets stemme kommer frem i barnemedieforskning. Jeg har avgrenset problemstillingen til studier fra de nordiske landene i tidsperioden etter den digitale vendinga. Gjennom en kvalitativ innholdsanalyse, av et utvalg artikler avgrenset til studier som omhandler medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre, har jeg besvart denne problemstillinga.

I dette kapitlet vil jeg oppsummere de viktigste funnene jeg har gjort. Til slutt vil jeg gjøre noen refleksjoner som kan gi grunnlag for videre diskusjoner. Underveis vil jeg peke på noen vider forskningsbehov med oppmerksomhet på medieteknologi og familierelasjoner.

5.1 Oppsummering

Utvalget i denne oppgava viser at det ikke er et entydig svar på hvordan barn posisjoneres og ut i fra det hvordan barns stemme kommer frem i barnemedieforskning. Utvalget av artikler som er analysert synes å vise at barnets stemme har en sentral posisjon hos barnemedieforskere i de nordiske landene som har hatt oppmerksomheten rettet mot medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre.

Ut i fra mitt datamateriale synes det som at det generelt er et stort fokus på barneperspektivet i forskningen. Samtidig viser innholdsanalysen at studiene i utvalget løser og ivaretar barneperspektivet på ulike måter. De varierer fra å ha en ide om at barneperspektivet er viktig uten å implementere barnets stemme i studien, til at hele studien bygger på et teoretisk grunnlag for å forstå barnets perspektiv ut i fra barnets livsverden og er designet for å få frem barnets stemme. Innholdsanalysen viser også at barnets perspektiv i dette utvalg har en enten-eller posisjon sett i forhold til foreldrenes perspektiv. Innholdsanalysen viser at artiklene i utvalget enten hadde en god ivaretagelse av barneperspektivet eller av foreldreperspektivet. Noen av artiklene bygger kun på barneperspektivet og ekskluderer foreldreperspektivet. Dette gir på den ene siden barnet en

sterk posisjon, men på den andre siden kan det oppleves som at barnets perspektiv blir overfokuset når problemstillingen er knyttet til relasjonen mellom barn og foreldre.

I studier som omhandler relasjonen mellom barn og foreldre ville det å velge både barn og foreldre som likeverdige informanter gitt et mer helhetlig bilde enn når bare den ene er informant. Innholdsanalysen viser at det med unntak av en kvalitativ og en kvantitativ studie, mangler studiene bruk av et slikt dobbelt perspektiv. Sorbring og Lundin (2012) peker selv på mangel på dobbelt perspektiv som en begrensning i artikkel nr. 5. Jeg tenker at innholdsanalysen i denne oppgava bekrefter deres argumentasjon om at en studie som er knyttet til relasjonen mellom barn og foreldre bør ivareta begge perspektiv. Når det er sagt må jeg igjen understreke at det er en utfordring for en voksen å romme barnets perspektiv. Dette kan være en forklaring på at forskerne som har forsøkt å ivareta begge perspektivene har hatt utfordringer med det.

Ut i fra innholdsanalysen var det to sider ved studienes forskningsdesign som viste seg å ha betydning for hvorvidt studiene lykkes med å løfte frem barnets stemme eller ikke. Det ene var antall informanter som ble valgt til undersøkelsene og det andre var valg av intervjusted. Selv om de kvalitative studiene med få informanter kunne lagt til rette for en sterk posisjonering og mulighet for å høre barnet tydelig, viste innholdsanalysen at metodevalget alene ikke var nok for å få frem barnets stemme. Innholdsanalysen viste at like viktig som antall informanter er hvilke informanter som velges. Valg av intervjusted skilte seg også ut som en interessant side av forskningsdesignet opp imot hvordan barnets stemme kommer frem. Innholdsanalysen viste at forskerne i de utvalgte artiklene har vært opptatt av å legge til rette for en kjent og trygg ramme rundt intervjuene. Det synes som at forskerne har hatt fokus på undersøkelsenes konteksteffekt når de har designet sine studier.

I den siste delen av oppgava diskuterte jeg hvordan barnet posisjoneres i studienes resultater og konklusjoner. Innholdsanalysen viste at det i flere av artiklene kom tydelig frem hvilke resultater studiene hadde gitt, men at de ikke var like tydelige på studienes konklusjoner. Samtidig kan det synes som at de artiklene som gjennomgående har gitt barna en sterk posisjon også gjør dette gjennom resultater og konklusjoner.

Innenfor barnemedieforskningen har flere medieforskere over tid vært opptatt av at forskningen bør forankres innenfor teoretiske perspektiver (Drotner, 2001; Olesen, 2003; Sparrman & Aarsand, 2009; Tingstad, 2006). Innholdsanalysen av artiklene i denne oppgava viser at de teoretiske perspektivene i liten grad synliggjøres og på den måten kan det se ut til at studiene i liten grad knyttes opp i mot teoretiske perspektiver. Som vist i oppgaven argumenterer Olesen (2003) for viktigheten med en teoretisk forankring i forskning på barn og medier for å få sammenlignbare resultater og legge til rette for å forstå og uttrykke meninger. En tydeligere synliggjøring av teoretisk forankring kan kanskje bidra til at forskere i større grad kan ser behovet for å inkludere ulike teoretiske perspektiver i studier som omhandler medieteknologi og relasjonen mellom barn og foreldre.

Olesen (2003) argumenterer også for at forskning på relasjonen mellom barn og medier bør inneholde en triangulering av et essensialistisk, et konstruktivistisk og et kontekstualistisk perspektiv. Innholdsanalysen og drøftingen viser at det bare er en av artiklene i denne oppgavens utvalg som inneholder en slik triangulering. Det finner vi i artikkelen: «*We can't sit the whole day watching TV*» (Hagen, 2007). En større tydeliggjøring av teoretiske perspektiver kan kanskje bidra til at forskerne nærmer seg en triangulering av de overnevnte perspektivene.

Selv om denne oppgaven ikke har undersøkt hvorfor det er slik, synes jeg det ville være interessant å undre seg over hvorfor det kan synes som at det stadig er mangel på eller synliggjøring av teoretisk forankring. Jeg vil ikke gå inn på mulige hypoteser for dette, men heller peke på at dette kan være interessant å undersøke nærmere.

Med utgangspunkt i de fem hovedretningene innen barnemedieforskningen har jeg argumentert for hvilke forskningstradisjoner artiklene i utvalg kan plasseres innenfor. Innholdsanalysen viser at ingen av artiklene plasserer seg innenfor tradisjonen for effektforskning, men at flere av dem kan plasseres innenfor tradisjonen for kulturforskning og resepsjonsforskning. Dette samsvarer med det bildet von Felitzen tegner av nordisk forskning på barn og medier (von Felitzen, 2010).

At artiklene fordeler seg over flere tradisjoner samsvarer med det bilde Tingstad (2006) tegner om at barnemedieforskningen er et felt med et stort mangfold av metoder og perspektiver. Utvalget på seks artikler gir ikke grunnlag for å si at dette bildet fortsatt er gyldig innenfor hele feltet på barnemedieforskning. På den andre siden kan utvalget av de seks artiklene, som bygger på studier knyttet til medieteknologi og relasjonen mellom foreldre og barn, underbygge og til dels bekrefte det bildet Tingstad tegnet åtte år tilbake i tid. Studiene som ligger til grunn for de utvalgte artiklene i denne oppgava kan videre synes å underbygge påstanden til von Felitzen (2010) om at forskning på barn og medier i Norden har større fokus på de positive innvirkningene medieteknologi kan ha enn på risikofaktorer, og at bruker-perspektivet er mer utbredt i forskningen enn medie-perspektivet.

Selv om jeg hadde et lite datagrunnlag for å finne mønstre eller slå fast noe konkret kan de se ut som at barneperspektivet har en plass innenfor alle tradisjonene artiklene i dette utvalg kan knyttes opp imot. Det kan være interessant å belyse dette spørsmålet nærmere gjennom å gjøre en undersøkelse av hvordan barnemedieforskning generelt fordeler seg mellom forskningstradisjoner, og om det finnes et mønster på hvordan barnet posisjoneres innenfor de ulike tradisjonene.

5.2 Avsluttende refleksjoner

Helt til slutt vil jeg komme med noen avsluttende refleksjoner som kan være grunnlag for videre diskusjoner om temaet jeg har belyst i denne oppgaven.

Kristen Harrison har skrevet introduksjonen til *Journal of children and media* sitt temahefte om medier og familier (Harrison, 2015). Harrison stiller der spørsmål ved hvorfor de fleste studiene som omhandler medier og familier er gjort med survey forskning som baserer seg på foreldres rapportering. Hun svarer med å peke på at forskningen har enorm politisk betydning og at det er for risikabelt å basere barns mediepolitikk på små samfunnsbaserte eksempler. Hun mener at vi først og fremst må satse på sammensatte metoder der de store surveyene gir informasjon og kunnskap som kan legges til grunn for politiske beslutninger mens de små etnografiske studier kan bidra til å vise erfaringer fra

barn og foreldres liv innenfor de begrensninger og muligheter denne politikken og praksisen gir. I Norge gjennomfører medietilsynet store surveyer for å kartlegge barn og unges bruk av medier hvert andre år. Dette er kunnskap som legges til grunn for politiske beslutninger. Som oppgava viser har det vært gjort noen mindre kvalitative og etnografiske studier. Samtidig viser utvalget i denne oppgava at det er behov for flere undersøkelser som kan si noe om hvordan de politiske rammene for mediebruk virker i praksis innad i nordiske familier.

Det kan være flere grunner til at er det begrenset med forskning på barns hverdagsliv i familien. Metodeproblematikk som gir etiske utfordringer og at det er vanskelig praktisk gjennomførbart er mulige årsaksforklaringer til at det ikke forskes mer på medieteknologi og familien. I det vestlige samfunnet har *privatlivets fred* stor verdi (Corsaro, 2011). Det ligger innebygget i oss at denne freden ikke skal brytes av uvedkommende, som en forsker kan være. I tillegg kommer det frem i artikkelen til Hagen (2007) at mennesker har en tendens til å skape seg i en situasjon når vi skal presentere oss selv. Kanskje utforskning av utradisjonelle metoder og bruk av medieteknologi for å innhente data kan bidra til større innsikt i familiesamspillet også innenfor det som defineres som *privatlivets fred*.

På lik linje med både Tingstad (2007) og Aarsand (2012) argumenterer Rydin & Sjöberg (2010) ut i fra sine forskningsarbeider at det er behov for nye metodiske ferdigheter og teoretiske tilnærminger innenfor barnemedieforskningen. De mener det er nødvendig med en verktøykasse av ulike metoder for å møte det de mener er større kompleksitet i menneskers relasjoner til medier.

Alle artiklene i utvalget i denne oppgava bygger på tradisjonelle forskningsmetoder og forskningsdesign med intervjuer eller spørreundersøkelser som verktøy for datainnsamlingen. På den ene siden kan bruk av tradisjonelle forskningsdesign legger til rette for å få sammenlignbare resultater, noe som etterspørres innenfor barnemedieforskningen (Tingstad, 2006). På den andre siden kan man argumentere for at den tradisjonelle intervjuformen ikke legger til rette for å få tak i barnets perspektiv siden det er en fremmed situasjon for barnet. Å bruke tradisjonelle intervjuer samsvarer ikke med

formålet som er å kunne forstå medieteknologiens rolle i barnets livsverden. Som vist i kapittel 2 finnes det flere eksempler på forskningsdesign som har brukt medieteknologi i datainnsamlingen og som bør prøves ut videre og videreutvikles (Aarsand, 2012; Tingstad, 2007). Jeg tenker at den teknologiske utviklingen legger godt til rette for dette.

Kaar et al. (2007) peker på medieteknologiens raske utvikling og at forskning bør oppdateres i takt med utviklingen. Med utgangspunkt i det utvalget jeg har i denne oppgava og hvilke medieteknologier som er representert i dette utvalget vil jeg understreke dette behovet. Vi vet at sosiale medier dag i dag har en stor plass både i foreldre og barns hverdag. Det er en begrensning ved min oppgave at jeg ikke kunne finne studier som inkludert sosiale medier. Samtidig viser dette at også min oppgave og problemstilling vil ha behov for oppdatering i takt med utviklingen.

Litteraturliste

- Aarsand, P. (2012). Family Members as Co-researchers: Reflections on Practice-reported Data. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 7(03), 186-204.
- Arvola, A. K., & Clancy, A. (2014). World of Warcraft – til ungdommers begjær og foreldres besvær - Unge online-spillende menns opplevelse av samsillet med foreldre og medspillere. *Fokus på familien*(3), 184-203.
- Aune, M. (1996). The Computer in Everyday Life Patterns of Domestication of New Technology. I M. Lie & K. H. Sørensen (Red.), *Making technology our own? : domesticating technology into everyday life* (s. 91-120). Oslo: Scandinavian University Press.
- Bjørngen, A. M. (2014). *Digitale praksiser i samspill mellom kontekster : en undersøkelse av 9-13 åringers bruk, opplevelser og fortolkninger av digital teknologi i overganger mellom skole og fritid*. nr. 198, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Buckingham, D., & Willett, R. (2013). *Digital generations : children, young people, and new media*. London: Routledge.
- Christensen, T. H. (2009). 'Connected presence' in distributed family life (Vol. 11, pp. 433-451).
- Corsaro, W. A. (2011). *The sociology of childhood* (3. utg.). Los Angeles, Calif: Sage.
- Dencik, L., Schultz Jørgensen, P., & Sommer, D. (2008). *Familie og barn i en oppbrudstid*. København: Hans Reitzel.
- Drotner, K. (2001). *Medier for fremtiden : barn, unge og det nye medielandskap*. København: Høst & Søn.
- Drotner, K. (2011). *Mediehistorier*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Fauske, H., & Øia, T. (2003). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forl.
- Frønes, I. (2006). *De likeverdige : om sosialisering og de jevnaldrendes betydning* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskaplige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hagen, I. (1998). *Medias publikum : frå mottakar til brukar?* Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Hagen, I. (2007). 'We can't just sit the whole day watching TV': Negotiations concerning media use among youngsters and their parents. *Young*, 15(4), 369-393. doi: 10.1177/110330880701500403
- Hagen, I., & Wold, T. (2009). *Mediegenerasjonen : barn og unge i det nye medielandskapet*. Oslo: Samlaget.
- Hake, K. (1999). Barneperspektivet - en forskningsstrategi. I C. L. Christensen (Red.), *Børn, unge og medier* (s. 193-208). Göteborg: Nordicom.
- Halldén, G. (2003). Barneperspektiv som ideologisk eller metodologisk begrepp. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8(1-2), 12-23.
- Harrison, K. (2015). Media and the family. *Journal of Children and Media*, 9(1), 1-4. doi: 10.1080/17482798.2015.997513
- Hundeide, K. (2003). *Barns livsverden : sosiokulturelle rammer for barns utvikling*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring : innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Kaare, B. H., Brandtzaeg, P. B., Heim, J., & Endestad, T. (2007). In the borderland between family orientation and peer culture: the use of communication technologies among Norwegian tweens. *New Media & Society*, 9(4), 603-624. doi: 10.1177/1461444807080328
- Livingstone, S. M. (2002). *Young people and new media : childhood and the changing media environment*. London: Sage.
- Livingstone, S. M., & Drotner, K. (2008). Editors' Introduction. I S. M. Livingstone & K. Drotner (Red.), *The International handbook of children, media and culture* (s. 1-16). Los Angeles, Calif: Sage.
- Medietilsynet. (2014). *Barn og medier 2014: Barn og unges (9-16) bruk og opplevelser av medier*. Hentet fra <http://www.medietilsynet.no>

- Mills, K. A. (2010). A review of the "digital turn" in the new literacy studies. *Review of Educational Research*, 80(2), 246-271.
- Nathanson, A. I. (2015). Media and the family: Reflections and future directions. *Journal of Children and Media*, 9(1), 133-139. doi: 10.1080/17482798.2015.997145
- Olesen, J. (2003). Why do we study children's media use the way we do? Discussions on methodological reflexivity. I I. Rydin (Red.), *Media fascinations : perspectives on young people's meaning making* (s. 15-29). Göteborg: Nordicom.
- Paus-Hasebrink, I., Bauwens, J., Dürager, A., & Ponte, C. (2013). Exploring Types of Parent–Child Relationship and Internet use across Europe. *Journal of Children and Media*, 7(1), 114-132. doi: 10.1080/17482798.2012.739807
- Rydin, I., & Sjöberg, U. (2010). From TV Viewing to Participatory Cultures. I U. Carlsson (Red.), *Children and youth in the digital media culture : from a Nordic horizon, Yearbook 2010* (Göteborg: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media NORDICOM, University of Gothenburg.
- Silverstone, R., & Hirsch, E. (1992). *Consuming technologies : media and information in domestic spaces*. London: Routledge.
- Sorbring, E., & Lundin, L. (2012). Mothers' and fathers' insights into teenagers' use of the internet. *New Media & Society*, 14(7), 1181-1197. doi: 10.1177/1461444812440160
- Sparrman, A., & Aarsand, P. (2009). Towards a critical approach on children and media. *Journal Of Children And Media*, 3(3), 301-307.
- Tingstad, V. (2006). *Barndom under lupen: å vokse opp i en foranderlig mediekultur*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Tingstad, V. (2007). New Technologies, New Methods? I K. M. Ekström & B. Tufte (Red.), *Children, media and consumption : on the front edge* (Vol. 2007, s. 127-142). Göteborg: NORDICOM.
- Vestberg, N. L. (2013). «Ikke sint, bare veldig skuffet» – Om barn, miljø og medieteknologi. *Norsk medietidsskrift*, 20(04), 312-328.
- Vestby, G. M. (1996). Technologies of Autonomy? Parenthood in Contemporary "Modern Times". I M. Lie & K. H. Sørensen (Red.), *Making technology our own? : domesticating technology into everyday life* (s. 65 - 90). Oslo: Scandinavian University Press.
- von Felitzen, C. (2010). Influences of Mediated Violence. I U. Carlsson (Red.), *Children and youth in the digital media culture : from a Nordic horizon, Yearbook 2010* (Göteborg: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media NORDICOM, University of Gothenburg.
- Werner, A. (1997). *Barn i fjernsynsalderen : hva vet vi om medienes innflytelse?* (2. utg.). Oslo: Ad notam Gyldendal.

Vedlegg: analyseguide

Tema

Formål

Oppdragsgiver

Teoretisk perspektiv / forankring

Perspektiv på barnet

Problemstilling

Metode

Informanter

Funn

Teorier brukt i drøfting

Resultater

Konklusjon

Reliabilitet og validitet

Forskningstradisjon

Posisjonering av barnet